

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

JURIDISKA INSTITUTIONEN

**PARTERNAS OBLIGATIONSRÄTTSLIGA
FÖRPLIKTELSER VID FÖRETAGSFÖRVÄRV**

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Rolf Dotevall

Vårterminen 2006

Författare
Christian Thiel

SAMMANFATTNING

Antalet företagsförvärv förväntas öka inom en snar framtid. Processen är vanligtvis omfattande och komplex. Parternas bundenhet inträder enligt svensk rätt, avtalslagen, då en part lämnat en accept över den andra partens anbud. Vid bedömningen av bundenheten vägs ofta in parternas avsikter, förhandlingsinnehållet, parternas beteende, handelsbruk och branschpraxis.

Syftet med denna uppsats är, som rubriceringen antyder, att utreda parternas obligationsrättsliga förpliktelser i samband med ett företagsförvärv. Vilket också uppsatsen kommer visa regleras obligationsrätten vid företagsförvärv huvudsakligen av köplagen. Framställningen har koncentrerats på kommersiella företagsförvärv där samtliga aktier överlåts. Uppsatsen fokuserar på tre rättsfrågor. Den första är vilken lag som skall anses vara tillämplig vid företagsförvärv av nämnd natur. Den andra är att utreda vilka förpliktelser säljaren har, där största vikt lagts på dennes upplysningsplikt. Det tredje och sista kärnområdet är köparens förpliktelser, där främst dennes undersökningsplikt utreds.

Vad gäller tillämplig lag har det förts en ganska omfattande debatt i doktrinen om vilken som skall anses vara gällande vid företagsförvärv. Valet har nästan uteslutande stått mellan köplagens regler och 9 § 2 st. skuldebrevslagen. Doktrинens uppfattning är att företagsförvärvets karaktär ofta blir avgörande för denna bedömning. De typer av företagsförvärv som diskuterats är främst inkråmsförvärv, rena aktieöverlåtelser och aktieöverlåtelser av enstaka eller stora/samtliga aktier. I de fall samtliga aktier överlåts eller i vart fall majoriteten av aktierna överlåts, är doktrinen i det närmaste överens om att köplagen skall äga tillämplighet. Även de fåtal rättsfall som finns på området tycks ge uttryck för detta. Sålunda råder det i regel konsensus i såväl praxis som doktrin att köplagen bör tillämpas på företagsförvärv av nämnd natur. I praktiken är dock problemet med tillämplig lag många gånger irrelevant eftersom parterna normalt reglerar sina rättförhållanden mycket noggrant i avtal, med undantag för sådana avtal som behöver tolkas eller fyllas ut med köplagen som grund.

Med tanke på den komplexa process ett företagsförvärv innebär är det inte ovanligt att det föreligger fel i förvärvsobjektet. Det kan röra sig om ett verkligt fel eller ett fel enligt köparens förväntningar. En utav de viktigaste delarna i en förvärvsprocess är köparens

värdering av bolaget. En i efterhand uppfattning hos köparen att värderingen inte motsvarar bolagets ”faktiska värde” är den vanligaste orsaken till uppkommen tvist. Ett fel kan dock inte föreligga bara på grund av att köpeskillingen överstiger bolagets värde, men det finns emellertid möjlighet att köparen vill åberopa ett köprättsligt fel. Ett fel enligt köplagen föreligger om köpeobjektet inte överensstämmer med vad som följer av avtalet, 17 § 1 st. Det är emellertid ofta svårt att fastslå vad parterna åtagit sig. Vad som då många gånger blir avgörande är om säljaren givit uttryck för en viljeförklaring eller ej. Fel föreligger också om köpeobjektet inte kan användas för det ändamål liknande köpeobjekt används för och om det föreligger avvikelser från vad köparen med fog kunnat förutsätta angående köpeobjektet, 17 § 2 och 3 st. Det sistnämnda tar sikte på situationer där parternas avtal inte ger svar på en fråga. De omständigheter köparen har vetskap om står dock säljaren inte risken för, utan sådana omständigheter faller inom köparens risksfär i enlighet med 20 § 1 st. köplagen. Köparens vetskap begränsar därmed säljarens risk. Sådana omständigheter som framkommit eller som borde ha framkommit vid en undersökning får köparen enligt 20 § 2 st. köplagen inte åberopa som fel. Att i dessa sammanhang tala om en undersökningsplikt för köparen är något missvisande. Någon egentlig plikt finns inte för köparen, utan undersökningen sker i hans eget intresse genom att köparen inte kan åberopa sådant som skulle ha upptäckts vid en undersökning.

Köparens undersökning kan aktualiseras efter det att säljaren uppmanat till en sådan eller då säljare har förevisat köpeobjektet. Detsamma gäller då köparen på eget initiativ undersöker köpeobjektet eller då en undersökning anses följa av rådande handelsbruk. Skulle köparen underlåta att undersöka när några av dessa fall aktualiseras övergår risken på köparen. Därmed kan sägas att en undersökning är en typ av riskfördelningsåtgärd mellan parterna. Övriga riskfördelningsåtgärder är säljarens upplysningar, friskrivningar och garantier, vilka kan innebära olika rättsliga konsekvenser för parterna. Skulle exempelvis säljaren garantera bolagets standard i någon del står han risken för denna standard och köparen behöver i regel inte företa någon undersökning i denna del för att kunna göra gällande fel.

Ett vedertaget begrepp för köparens undersökning vid företagsförvärv är ”due diligence” som härstammar från det anglosaxiska rättssystemet. En due diligence innebär ofta en omfattande undersökning av det aktuella bolaget, där så mycket material som möjligt önskas granskas, vanligen av anlitad expertis. Eftersom due diligence sålunda är en mer omfattande

undersökning än den lagstadgade i köplagen blir också köparens risksfär mer omfattande. Vid företagsförvärv är denna undersökning mer eller mindre sedvanlig hos köparen.

Vad gäller säljarens skyldigheter skall först dennes marknadsföringsansvar enligt 18 § köplagen nämnas. Skulle det aktuella bolaget inte stämma överens med de uppgifter säljaren lämnat vid marknadsföringen eller annars före köpet, och dessa inverkat på köpet, föreligger ett fel i bolaget som köparen kan göra gällande. En uppgift som lämnats före köpet och som inverkat på köparens beslut kan således komma att aktualisera säljarens felansvar. Detta kan också bli aktuellt rörande uppgifter som lämnats av annan än säljaren enligt 18 § 2 st. köplagen. Skulle säljaren dock tydligt påpeka att denne inte tar ansvar för uppgiftens riktighet eller tydligt rätta en felaktig uppgift innan köpet bär denna inte ansvar för den ursprungliga uppgiften eftersom den då inte antas kunna inverka på köpbeslutet.

Köplagen är dispositiv, vilket innebär att det står parterna fritt att avtala bort köplagens tillämplighet, med viss reservation för avtalslagens regler. På så sätt ges en möjlighet för parterna att avtala om ansvarsbegränsningar som exempelvis friskrivningsklausuler. Köplagen behandlar även dessa friskrivningssituationer genom att reglera omständigheter då en vara sålts i ”befintligt skick”, 19 §. Denna friskrivning är emellertid inte absolut. Skulle köpeobjektet inte överensstämja med de uppgifter säljaren lämnat om objektet kan den, trots friskrivningen befintligt skick, komma att anses såsom felaktig. Trots ett sådant förbehåll ansvarar säljaren också i de fall denne underlåtit att upplysa köparen om ett väsentligt förhållande som antas kunnat inverka på köpet, 19 § 2 p. köplagen. I det sistnämnda fallet uppenbarar sig således en uttrycklig upplysningsplikt för säljaren rörande väsentliga förhållanden i köpeobjektet. I doktrinen har det också diskuterats huruvida en generell upplysningsplikt också finns i 17 § köplagen. För en mer ingående redogörelse hänvisas till kapitel 5.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	7
1.1	BAKGRUND OCH SYFTE	7
1.2	METOD OCH MATERIAL	8
1.3	AVGRÄNSNINGAR	8
1.4	DISPOSITION	9
2	FÖRETAGSFÖRVÄRV	11
2.1	INLEDNING	11
2.2	ÖVERLÅTELSEFORMER	12
2.2.1	En jämförelse mellan aktieöverlåtelse och inkråmsöverlåtelse	12
2.2.1.1	<i>Aktieöverlåtelse</i>	12
2.2.1.2	<i>Inkråmsöverlåtelse</i>	12
2.3	DUE DILIGENCE	13
2.3.1	Allmänt	13
2.3.2	Allmänt om en Due Diligence innehåll	14
3	RÄTTSLIGA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FÖRETAGSFÖRVÄRV	16
3.1	INLEDNING	16
3.2	SKULDEBREVSLAGEN ELLER KÖPLAGEN?	16
3.2.1	Praxis	17
3.2.2	Doktrin	18
3.3	SLUTSATSER OM TILLÄMPLIG LAG	20
4	FELBEGREPPET ENLIGT KÖPLAGEN	21
4.1	INLEDNING	21
4.2	KONKRETA OCH ABSTRAKTA FEL	21
4.3	KÖPLAGEN	22
4.3.1	17 § köplagen	22
4.3.2	18 § köplagen	23
4.3.3	19 § köplagen	23
4.3.4	20 § köplagen	24
4.3.5	Rättsliga fel och rådighetsfel	24
4.3.5.1	<i>Rättsliga fel</i>	24
4.3.5.2	<i>Rådighetsfel</i>	25
4.3.6	Kausalitet	25
5	SÄLJARENS FÖRPLIKTELSE	26
5.1	INLEDNING	26
5.2	UPPLYSNINGSPLIKTEN OCH LOJALITETSPLIKTEN	26
5.3	SÄLJARENS ANSVARSGRUNDANDE UPPGIFTER	27
5.3.1	Uppgifternas karaktär	27

5.3.2	Ansvar för uppgifter lämnade av annan än säljaren _____	28
5.3.3	Säljarens rättelse _____	28
5.3.4	Köparens onda tro _____	28
5.3.5	Kausalitetskravet för lämnade uppgifter _____	29
5.4	UPPLYSNINGSPLIK TEN _____	29
5.4.1	Uppl ynning sp lik ten enligt köplagen _____	30
5.4.2	Uppl ynning sp lik ten i ljuset av avtalslagen _____	32
5.5	ANSVARSBEGRÄNSNINGAR _____	32
5.5.1	Avtalsklausuler _____	32
	5.5.1.1 <i>Friskrivningsklausuler</i> _____	32
	5.5.1.2 <i>Integrationsklausuler</i> _____	34
	5.5.1.3 <i>Preskriptionsklausuler</i> _____	34
5.5.2	Säljarens uppl ynningar _____	34
5.5.3	Köparens undersökning efter köpet och dennes reklamation _____	34
5.6	ALLMÄNNA SLUTSATSER OM SÄLJARENS FÖRPLIKTELSE R _____	35
6	KÖPARENS UNDERSÖKNINGSPLIK T _____	37
6.1	INLEDNING _____	37
6.2	UNDERSÖKNINGSPLIK TENS FÖRUTSÄTTNINGAR ENLIG T 20 § KÖPLAGEN _____	37
6.2.1	Köparens särskilda plikt att undersöka ett bolag vid företagsförvärv _____	39
	6.2.1.1 <i>Slutsats</i> _____	41
6.3	UNDERSÖKNINGSPLIK TENS OMFATTNING ENLIG T 20 § KÖPLAGEN _____	41
6.3.1	Garantiers och enuntiationers påverkan på köparens undersökningsplikt _____	42
	6.3.1.1 <i>Slutsats</i> _____	44
6.3.2	Svårundersökt överlåtelseobjekt _____	45
6.3.3	Bolagets räkenskaper _____	45
	6.3.3.1 <i>Budget och prognoser</i> _____	47
6.3.4	Rådighetsfel _____	47
6.3.5	Köparens kunskaper _____	48
	6.3.5.1 <i>Slutsats</i> _____	49
6.3.6	Parternas relation _____	50
6.3.7	Tidsfaktorer _____	50
6.4	ALLMÄNNA SLUTSATSER OM KÖPARENS UNDERSÖKNINGSPLIK T _____	51
7	SLUTSAT S _____	52
8	KÄLLFÖRTECKNING _____	55

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund och syfte

Företagsförvärv väcker ofta massmedias intresse och får stort utrymme i diverse nyhetsforum. Allmänt sett representerar ett företagsförvärv en viktig händelse genom potentiella marknadsförändringar som i sin tur kan få konsekvenser för marknaden, övriga placerare, anställda, samhällen etc. Vidare representerar de också ofta stora transaktionssummor och risker. Svensk media har en benägenhet att uppmärksamma allt som representerar stora kapitalbelopp. Många gånger är emellertid inte ett företagsförvärv så intressant som media försöker utmåla det till att vara. Företagsförvärv har varit en naturlig del av näringslivet ända sedan industrialiseringen under slutet av 1800-talet. Den tidigaste stora och kända, och kanske till och med den främsta, företagsförvärvaren i Sverige var Ivar Kreuger som var aktiv fram till 1930-talet. Företagsförvärv har idag utvecklats till en bransch med etablerad logik och metod, som styrs av individer med specialistkompetens.

De transaktioner ett företagsförvärv innebär är av vitt skilda slag och storlek. De vanligaste förvärven utgörs av mindre enheter inom detaljhandeln. Det finns också transaktioner som sker i och med generationsskiften och omstruktureringar inom industrikoncerner. Denna uppsats kommer att behandla förvärv av ett aktiebolag där samtliga aktier överlåts till köparen från säljaren. Det är svårt att uppskatta de årliga antalen företagsförvärv i Sverige då enhetliga definitioner och detaljerande undersökningar saknas, men enligt en äldre upplaga skall dock antalet vara mellan 4000 och 5000 transaktioner årligen.¹

Motiven bakom företagsförvärv kan vara av många slag. Exempel härtill kan vara riskspridning, förlustbringande verksamhet, verksamhetsexpansion, lockande anbud, samarbetsproblem och personliga skäl. Själva förvärvsprocessen är ofta komplex. Det finns två typer av företagsförvärv, det ena är en överlåtelse av bolagets aktier och det andra är en försäljning av bolagets inkråm. Med tanke på den komplexitet och omfattningen ett företagsförvärv innebär är kan det ofta vara svårt att fastställa var gränsen går mellan köparens och säljarens ansvar för eventuella fel. De två huvudspår uppsatsen behandlar är den

¹ Sevenius, s. 28 med hänvisning till och Heinstedt, *Hur man säljer företaget – handbok för företagare*, 1994.

ansvarsfördelning en köparens undersökning innebär och huruvida säljaren har skyldighet att upplysa köparen om vissa omständigheter.

Idag finns det inga klara eller tydliga svar på vilka skyldigheter en köpare eller säljare har vid ett företagsförvärv inom svensk rätt eller praxis, något som också till viss del väckt oro hos marknadsaktörerna inom näringslivet. Det primära syftet vid utformningen av denna uppsats har därför varit att i möjligaste mån tydliggöra köparens och säljarens ansvar vid företagsförvärv. Detta med svensk lagstiftning, uppfattningar inom doktrin och praxis som grund för mina svar. För att detta skall vara möjligt har också en omfattande del behandlat frågan om vilken lag som skall anses vara tillämplig vid företagsförvärv.

1.2 Metod och material

En klassisk rättsdogmatisk metod har tillämpats vid framställningen, där genomgång av lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin företagits. Min strävan har varit att med denna genomgång påvisa och utröna vad som skall anses vara gällande rätt för behandlade delar vid företagsförvärv. Ur ett referensperspektiv har ämnet varit mindre tacksamt eftersom rättsläget är relativt oklart samt på grund av att djupgående litteraturframställningar och praxis är få till antalet och knapphändiga. Samtliga publicerade källor på området har därför haft betydelse, såväl äldre som yngre, för att nå klarhet i behandlade rättsfrågor. I anledning av att jag funnit, tillsammans med många andra författare, köplagen som direkt tillämplig vid företagsförvärv har en grundlig genomgång av det köprättsliga regelverket och därtill kopplad litteratur, företagits.

Av pedagogiska skäl har jag inte delat upp uppsatsen i en strikt deskriptiv och analytisk del. Den bakomliggande tanken är att läsaren skall få en bättre förståelse för innehållet och dess olika rättsfrågor om de analytiska momenten är direkt kopplade till de olika kärnfrågorna. Således går det att återfinna analytiska delar integrerade i varje kapitel. Det sista kapitlet är dock i sin helhet av analytisk karaktär.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar förhandlande kommersiella överlåtelse av full äganderätt till ett företag. Men företag avses aktiebolag i den bemärkelse som aktiebolagslagen avser. Anledningen till

detta är att aktiebolag är den viktigaste och mest utbredda associationsformen. Med företagsförvärv menas en överlåtelse av ett bolags samtliga aktier där säljaren normalt är majoritetsaktieägare. Den andra formen av företagsförvärv, inkråmsförvärv, berörs endast översiktligt i det nästkommande kapitlet. Vidare fokuseras framställningen främst på parternas obligationsrättsliga förpliktelser, varför sakrättsliga problem i regel lämnas utanför denna undersökning. Även det rättsliga efterspelet faller utanför uppsatsens ramar, dvs. påföljdsfrågor och andra förpliktelser som en part kan drabbas av efter ett fullbordat köp.

1.4 Disposition

Inledningsvis ges i kapitel två en kortfattad genomgång över företagsförvärvsprocessen och dess moment. Här ges en kort presentation över företagsförvärv och även en jämförelse mellan de två förvärvsformerna, aktie- och inkråmsöverlåtelse. Vidare behandlas kort en förklaring till köparens undersökning, en så kallad due diligence. Här utreds en due diligence syfte, partsbetydelse och omfattning.

Kapitel tre tar sikte på de rättsliga förutsättningar som finns för ett företagsförvärv. Som en konsekvens av min avgränsning belyses i huvudsak bara de rättsliga förutsättningarna för aktieöverlåtelse av samtliga aktier. Behandlade lagar är skuldebrevslagen och köplagen. För att tydligt kunna redogöra för de rättsliga förutsättningarna ges också en behandling av den rättspraxis och doktrin som finns på området. Kapitlet avslutas med mina egna slutsatser om vad som skall anses vara tillämplig lag vid företagsöverlåtelser av nämnd art.

Det fjärde kapitlet redogör för felbegreppet enligt köplagen. Här lämnas en metodisk genomgång av de regler som aktualiseras i köplagen, främst 17-20 §§, samt de olika feltyper som kan uppkomma vid ett företagsförvärv. Min avsikt med detta kapitel har varit att läsaren skall ges en bra grund inför den fortsatta framställningen.

Kapitel fem behandlar utförligt de förpliktelser en säljare kan komma att ha gentemot en köpare vid ett företagsförvärv, främst enligt köprättsliga regler och principer men också enligt avtalsrättsliga. Störst fokus har lagts på säljarens upplysningsplikt, dennes ansvar för lämnade uppgifter och även vissa ansvarsbegränsningar för säljaren.

Kapitel sex redogör istället för köparens förpliktelser, där störst koncentration lagts på dennes undersökningsplikt. Behandlingen av detta inriktar sig främst på att redogöra för de faktiska skyldigheterna köparen har att undersöka bolaget och de rättsliga konsekvenser en genomförd respektive en utebliven undersökning innebär.

Uppsatsen avslutas sedermera med kapitel sju som klargör mina egna slutsatser och kommentarer beträffande parternas obligationsrättsliga förpliktelser vid företagsförvärv.

2 Företagsförvärv

2.1 Inledning

En enskild företagsöverlåtelse och dess transaktionsprocess är generellt sett unik. Inblandande aktörer har olika målsättningar och egenskaper som kommer att prägla transaktionsprocessen i endera riktningen. Detta beroende på deras varierande egenskaper och målsättningar, men också på hur dessa faktorer styrka varierar och påverkar inblandade parter faktorer. Det finns således ingen tydlig bild över en företagsöverlåtelseprocess utseende. Ett företagsförvärv kan schematiskt definieras så att det är ett företag som köper ett annat företag. En företagsöverlåtelse är i regel av helt kommersiell karaktär och kan innebära en överlåtelse av hela äganderätten av ett bolag eller endast en del därav.² För att en överlåtelse skall kunna klassificeras som en företagsöverlåtelse bör överlåtelsen innebära att förvärvaren får en kontrollpost eller att förvärvaren får ett visst inflytande i det förvärvade bolaget. Följaktligen behöver en företagsöverlåtelse inte alltid innebära ett förvärv av samtliga aktier. Gränsen för vad som skall anses vara en aktieinvestering eller en företagsöverlåtelse kan därmed ibland vara svår att skönja.³

Motiven bakom ett företagsförvärv kan vara olika. I huvudsak kan det grovt sägas vara ägarrelaterade eller rörelsebetingade. Ett ägarrelaterat motiv innebär att förvärvaren ser bolaget som en förmögenhetstillgång genom att marknadsvärdet vid en viss tidpunkt bedöms som förmånligt. Det går också att tänka sig att de ägarrelaterade motiven härstammar från en ägarsplittring. Det kan då råda en oenighet för företagets drift och utveckling. Köpeobjektet uppfattas med sådana här motiv som en enskild inkomstkälla som kan motivera den aktuella köpeskillingen.⁴ Ett rörelsebetingat motiv tar istället utgångspunkt i den egna rörelsen tillstånd och framtidsmöjligheter. Det förvärvade bolaget blir en del i den egna rörelsens en expansionsprocess. Här skulle säljarens motiv till försäljning vara att han finner framtidsutsikterna begränsade.⁴

² Hultmark, s. 30f. och Knabe, s. 7ff.

³ Sevenius, s. 17.

⁴ Knabe, s. 11ff.

2.2 Överlåtelseformer

Uppsatsen avgränsar sig som tidigare nämnts till att endast omfatta aktieöverlåtelser, dvs. när en köpare förvärvar den juridiska personen och som då efter köpet behåller alla befintliga och framtida skyldigheter, såväl kända som okända, som tillfaller förvärvsobjektet. Anledningen till denna avgränsning är att det just vid aktieförvärv blir mer intressant med att köparen utför en grundlig *due diligence* och att det finns en förståelse för parternas skyldigheter. Detta eftersom det kan komma att visa sig att värdet av bolaget som köparen förvärvat kan vara väsentligt annorlunda mot vad köparen antagit vid värderingen och när denne fatta sitt beslut att köpa. Samma problematik är inte lika påtagligt vid ett inkråmsförvärv.

2.2.1 En jämförelse mellan aktieöverlåtelse och inkråmsöverlåtelse

För att tydliggöra ytterligare när en aktieöverlåtelse föreligger skall en kort jämförelse lämnas för de två huvudtyperna av företagsförvärv, aktie- och inkråmsöverlåtelse. Dessa två förvärvsmetoder innebär samma resultat, dvs. att företaget skall byta ägare. De innebär dock olika rättsliga konsekvenser. Vanligtvis beror det bakomliggande syftet med valet av huvudmetod på skattemässiga, finansiella och strukturella skäl.

2.2.1.1 Aktieöverlåtelse

Vid en aktieöverlåtelse blir köparen indirekt ägare till bolagets tillgångar och skulder, köparen förvärvar en juridisk person. Sålunda får köparen inte ett personligt ansvar för de förpliktelser som bolaget är knutna till. Det skall dock nämnas att dessa förpliktelser kan komma att påverka bolagets värde. Likt en fysisk person kan en juridisk person ensamt förvärva förmögenhetsrättsliga rättigheter samt ådra sig förpliktelser som belastar den juridiska personens förmögenhet, vilket indirekt kan komma att drabba den som förvärvar bolaget.⁵ Slutligen kan också nämnas att parterna vid aktieöverlåtelser inte nödvändigtvis står i något långvarigt förhållande till varandra utan det rör sig om en karaktäristiskt kommersiell transaktion.

2.2.1.2 Inkråmsöverlåtelse

Vid en inkråmsöverlåtelse är det istället fråga om ett förvärv av specificerade tillgångar i bolaget. Det kan exempelvis röra sig om inventarier, maskiner, fastigheter, lager,

⁵ Sandström, s. 16ff.

kundregister, immateriella tillgångar etc.⁶ Vid denna typ av överlåtelse kvarstår säljaren som gäldenär för bolagets skulder och avtal. Förvärvaren kan emellertid, efter samtycke av respektive medkontrahent, överta den rollen. Inga andra tillgångar än de som framgår av avtalet omfattas av överlåtelsen. Det är därför viktigt att göra en noggrann och tydlig specifikation av de tillgångar som ingår i överlåtelsen. Fokus hamnar följaktligen på de enskilda objekten som överlåts istället för det rörelsedrivande företaget, vilket är fallet för en aktieöverlåtelse. För varje enskilt objekt görs en specifik bedömning, även i de fall överlåtelsen avser alla tillgångar som ett enda paket.

2.3 Due Diligence

2.3.1 Allmänt

Idag är en *due diligence* eller företagsbesiktning ett närmast obligatoriskt moment vid ett företagsförvärv. Kortfattat kan sägas att en sådan innebär att köparen samlar in och analyserar information om målbolaget, normalt med hjälp av såväl interna som externa rådgivare och experter. Detta görs för att ta reda på eventuella risker vid transaktionen samt för att kunna göra en korrekt värdering av bolaget. På köparens väg mot ett fullbordat företagsförvärv är denna företagsbesiktning ett viktigt verktyg för beslutsunderlag och förhandlingsstöd.⁷

Termen ”due diligence” är, som orden antyder, av engelsk härkomst som direktöversätts med ”vederbörlig omsorg”. Denna översättning är inte direkt tillämpbar och uppvisar få likheter på den praktiska verksamheten vid företagsbesiktning, utan är istället ett historiskt och generellt aktsamhetskrav på att en person skall uppträda så som rätteligen förväntas av denne.⁸ I ett bredare perspektiv har därför termen due diligence ett vidare tillämpningsområde avseende alla affärshändelser än just vid företagsförvärv. Istället har termen kommit att betecknas som en särskild procedur för inhämtning och analys av information om avvikelser i företag i samband med större affärshändelser, framförallt företagsförvärv. Begreppet har numer utvecklats till ett köparverktyg istället för en ansvarsbefrielse för säljaren. Det kan sägas att due diligence mer överensstämmer med uttrycket ”köp inte grisen i säcken” än att begreppet används av ansvarsbefriande motiv. Det finns en mängd viktiga anledningar till varför

⁶ Hultmark, s. 30f.

⁷ Sevenius, s. 99.

⁸ Sevenius, s. 100

köparen grundligt undersöker målbolaget innan affärsuppgörelsen blir rättsligt bindande. En noggrann besiktning av målbolaget är ofta det enda sättet för en köpare att få tillräcklig kännedom om objektet för att få klarhet i vad verkligen förvärvas och vilka konsekvenser detta kan medföra. Besiktningen blir därmed en del av den riskfördelning som sker mellan avtalsparterna och ger större möjligheter för köparen att lämna ett tillfredställande vederlag i förhållande till bolagets ”verkliga värde”. Således är företagsbesiktningen av stor vikt för transaktionsprocessen, primärt som riskfördelning och informationsöverföring, men även indirekt som ansvarsbefrielse.⁹

2.3.2 Allmänt om en due diligence innehåll¹⁰

Vid ett företagsförvärv är det numera mycket vanligt att en köpare utför en noggrann genomgång och analys av förvärvsbolaget. En sådan genomgång eller undersökning tituleras således ”due diligence”. Denna är ofta avgörande för köparens uppfattning om det analyserade företags värde samt vilka garantier som krävs av säljaren. Det exakta innehållet i en due diligence går inte att generellt fastställa, utan det skiljer sig från fall till fall och är naturligtvis en konsekvens av vad säljaren är villig att visa för köparen i denna del av förvärvsprocessen.

En due diligence delas vanligtvis in i följande arbetsområden:¹¹

- *Kommersiell analys*
- *Operationell analys*
- *Finansiell analys*
- *Skattefrågor*
- *Legala frågor*
- *Miljöfrågor*

Den finansiella analysen motsvaras i korthet normalt av en noggrann genomgång av bolagets uthålliga vinstnivå samt kassaflöde, såväl historisk data som prognoser. Vidare innehåller analysen en översikt av företags beroende över kunder och leverantörer, genomgång av balansräkningen och identifiering av eventuella över- och undervärden.

⁹ Sevenius, s. 101.

¹⁰ Informationen i detta avsnitt är huvudsakligen hämtad från Öhrings PricewaterhouseCoopers, *Företagsvärdering – översikt av området baserat på erfarenhet*, Öhrings PricewaterhouseCoopers Gruppen AB, 2005

¹¹ Öhrings PricewaterhouseCoopers, s. 17.

Såväl det egna företags personal som externa experter brukar involveras vid en due diligence. Som exempel på sådana externa experter kan nämnas jurister, revisorer, advokater och skattejurister. Deras ansvarsområde är då normalt en genomgång av finansiell, juridisk och skattemässig information om förvärvsbolaget.

När köparen inkommit med en avsiktsförklaring, mer känt som ett "letter of intent", om förvärv och denne lämnat ett indikativt bud, tillåter oftast säljaren att den potentiella köparen vidtar en due diligence. Genom denna analys får köparen ett gott beslutsunderlag beträffande förvärvsbolaget, samt förhandlingsunderlag för priset och garantier i samband med upprättandet av överlåtelseavtalet.

Det är inte helt ovanligt att det finns säljare som har bristfällig information om det egna bolaget. I likhet med att köpare vidtar allt större granskningar av förvärvsobjektet har också säljarens behov av förberedelser inför en försäljning ökat. Säljaren kan därför med hjälp av en "sell side due diligence" öka sin kunskap om det egna bolaget och därmed höja sin beredskap inför prispförhandlingar och avtalsutformning.

3 RÄTTSLIGA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FÖRETAGSFÖRVÄRV

3.1 Inledning

Oavsett hur noggranna parterna är vid ett företagsförvärv kan ändå tvist uppkomma. Den främsta anledningen till detta är ofta parternas bristande informationsutbyte. Parterna vill minimera de risker som är förbundna med förvärvet, vilket i praktiken ofta leder till en omfattande avtalsreglering som skall eftersträva förutsägbarhet.¹² Verkligheten har dock visat att det inte är möjligt att reglera samtliga situationer som kan komma att uppstå. Då tvistade situationer inte finns reglerade i avtal får lösning återfinnas i tillämplig lagstiftning, praxis eller i allmänna rättsprinciper. Vid denna bedömning kan förvärvsformens art spela in. Då min avgränsning innebär att fokus endast kommer inriktas på aktieöverlåtelser av samtliga aktier kommer den följande redogörelsen försöka besvara vilka rättsliga förutsättningar, främst beträffande felansvaret, som finns för ifrågavarande förvärvsform.

3.2 Skuldebrevslagen eller köplagen?

Såväl diskussionen inom doktrin och bedömningar i praxis har haft frågeställningen om det skall vara köplagen eller 9 § 2 st. skuldebrevslagen som skall anses vara tillämplig vid företagsförvärv. Köplagen skulle kunna anses tillämplig vid företagsöverlåtelser eftersom aktier anses utgöra lös egendom, vilket gör köplagen formellt tillämplig enligt dess första §. Detta bekräftas också av doktrin.¹³ En e contrario-tolkning ger även slutsatsen att aktier är lös egendom eftersom de inte utgör fast egendom.¹⁴ Även om köplagen anses vara formellt tillämplig kan den sättas ur spel om annat avtalats eller om annat följer av handelsbruk. Anledningen till detta är att köplagen är dispositiv. Köplagen anses ge uttryck för grundläggande och väl förankrade rättsprinciper och torde därför i många fall kunna tjäna som vägledning vid utfyllnad, inte blott för avtal som direkt omfattas av lagen utan även i viss mån för andra avtal.¹⁵ Det skall emellertid poängteras att förarbetena påtalar att lagen som utgångspunkt är utformad för köp av lös egendom. Skulle därmed ett objekt ha en speciell

¹² Johansson, s. 85.

¹³ Se bland annat Håstad, s. 28, Malmström & Agell, s. 131, Ramberg, s. 102, 143, 295 och Hultmark, s. 79.

¹⁴ Ramberg, s. 134.

¹⁵ SOU 1976:66 Köplag, s. 59 och Hellner/Ramberg, s. 15.

karaktär säger förarbetena att det kan vara motiverat att göra ett avsteg från köplagen om dess reglering inte är ändamålsenlig.¹⁶ Detta skulle kunna lämna en dörr öppen för en tillämpning av skuldebrevslagen.

För att 9 § 2 st. skuldebrevslagen skall bli tillämplig krävs att aktier uppfattas som ett skuldebrev. Enligt 9 § 2 st. skuldebrevslagen ansvarar överlåtaren för dess giltighet, men inte för dess vederhäftighet. Enligt köplagen 17 § 3 st. tillmäts betydelse till vad köparen med fog kunnat förutsätta, motsvarande regel återfinns inte i skuldebrevslagen. Skuldebrevslagens regler för säljarens felansvar är således mildare än köplagens. Enligt redovisningsmässiga regler kan aktieförhållandet vid en första anblick komma att regleras av skuldebrevslagen. Detta eftersom aktiernas värde motsvaras av värdet på det egna kapitalet, vilket i sin tur är bolagets skuld till aktieägarna, dvs. aktieägarnas fordran på bolaget. På så sätt skulle aktieägaren kunna uppfattas som en borgenär och aktiebolaget som en gäldenär.¹⁷

För nå klarhet i denna fråga skall praxis och doktrin studeras närmare.

3.2.1 Praxis

För att försöka nå klarhet i huruvida köplagen eller skuldebrevslagens skall tillämpas vid företagsförvärv skall områdets ringa rättspraxis behandlas. Sannolikt bottnar den begränsade rättspraxisen i att tvister på området antingen förlikas eller avgörs av en skiljenämnd. Det är väl känt att tvister som avgörs av skiljenämnd inte offentliggörs. Det finns dock ett avgörande som publicerats, vilket just berör köplagens felreglers tillämplighet vid företagsförvärv.¹⁸

Skiljedom 1986 s. 47: Samtliga aktier i ett bolag hade överlåtits och substansvärderats. Efter förvärvet visade det sig att de resultatrapporterna som säljaren lämnat var felaktiga och att resultatutvecklingen var sämre än väntat. Köparen krävde därför prisavdrag och skiljenämnden fastslog att köplagens felregler var tillämpliga för att fastställa säljarens ansvar. Nämnden motiverade sitt beslut med att överlåtelsen avsåg samtliga aktier i rörelsen och inte enstaka aktier.

NJA 1976 s. 431: Det var här fråga om en överlåtelse av samtliga aktier i ett byggbolag. HD fastslog att köplagen skulle äga tillämplighet. HD berörde dock inte frågan huruvida köplagens felregler var tillämpliga, utan bara köplagens regler om preskriptions- och reklamationsregler vid avvikelser från bokslutsgarantier.

¹⁶ Prop. 1988/89:76 s. 61.

¹⁷ Hultmark, s. 82 och Thorell, s. 106.

¹⁸ Stockholms handelskammars skiljedomsinstitut, Årsskrift 1986 s. 47.

Områdets praxis är sålunda knapphändig men i de fall avgöranden finns publicerade kan konstateras att köplagens felregler legat till grund för felbedömningen vid företagsöverlåtelse.

I det följande kommer fler återkopplingar till rättspraxis att ske i lämpliga delar. Dessa har dock inte en uteslutande karaktär av att behandla företagsöverlåtelse, utan analogier kommer att göras från övriga lämpliga rättsfall.

3.2.2 Doktrin

Med tanke på att det inte finns någon egentlig enhetlig uppfattning om köplagens tillämplighet hos svenska författande jurister kommer en redogörelse lämnas över deras olika inställningar till frågan.

Hultmark hävdar att skuldebrevslagen inte är tillämplig på aktieöverlåtelse, oberoende av om det rör sig om en överlåtelse av samtliga eller enstaka aktier. Hon förespråkar istället att köplagen i sin helhet skall vara direkt tillämplig på alla aktieöverlåtelse. Hennes slutsats grundar sig på att aktier inte går att jämföras med en fordran såsom skuldebrevslagen beskriver den.¹⁹ Hon godtar att en aktieägare har en viss fordringsrätt mot bolaget men anser att aktien i sig är inte någon egentlig fordran, utan ett ägaranspråk. Vidare menar hon att det finns uppenbara skillnader avseende preskriptionen för skuldebrev och för aktieägarförhållandet. En aktieägars anspråk är inte utsatt för preskription, till skillnad från en fordringsrätt.²⁰ Vad gäller förändringar av avtalsvillkor krävs samtycke mellan en gäldenär och en borgenär för skuldebrev. Aktieägarna kan däremot som kollektiv genom röstning förändra villkoren utan något samtycke mellan bolaget och ägarna. Vidare har en minoritetsägare små möjligheter att få ett bolag likviderat till skillnad mot fordringsägare som kan realisera sin fordran.²¹ Skuldebrev representerar ett bestämt värde medan aktieägarnas anspråk bara är relativt bestämt. Således menar *Hultmark* att hennes fundamentala skillnader mellan en fordran och en aktie utgör ett starkt skäl till varför köplagen allenast skall anses vara direkt tillämplig vid aktieöverlåtelse.

¹⁹ *Hultmark*, s. 82.

²⁰ *Hultmark*, s. 82.

²¹ *Hultmark*, s. 82.

Ramberg hävdar att 9 § 2 st. skuldebrevslagen skall vara tillämplig när ett fåtal aktier överläts. När det rör sig om större poster aktier hävdar han att ett mer vidsträckt ansvar kan bli aktuellt för säljaren.²²

Sacklén hävdar däremot att en uppdelning mellan förhandlande och icke förhandlande aktieköp måste göras för att kunna avgöra köplagens tillämplighet.²³ Han säger dock att köplagen alltid är formellt tillämplig men att den kan komma att ersättas eller kompletteras vid icke förhandlande aktieköp, såsom exempelvis anonyma aktieköp på börsen. Han tycker i detta avseende att lagen måste vara öppen för reduktionsslut och att den bör läsas relativt restriktivt på grund av att aktier som köpobjekt i detta fall faller utanför lagstiftarens syfte.²⁴

Även *Johansson* menar att köplagen skall äga tillämplighet, men dock med vissa förutsättningar. Han säger att utgångspunkt skall tas i säljarens inflytande i bolaget för att avgöra köplagens tillämplighet. Rör det sig om en aktieöverlåtelse som motsvarar ett bestämmande inflytande skall köplagen tillämpas. *Johansson* definierar ”bestämmande inflytande” genom att göra en analogi till koncerndefinitionen i ABL 1 kap. 2 §.²⁵ Därmed skall köplagen tillämpas när säljaren innehar mer än 50 procent av rösterna för samtliga aktier.

Åhman tar utgångspunkt i skuldebrevslagen. Enligt honom är endast köplagen tillämplig då överlåtelsen innebär den större delen av insatt kapital och att köparen i och med förvärvet når ett bestämmande inflytande i bolaget enligt aktiebolagslagen.²⁶ Tillsammans med detta hävdar han vidare att det bör ställas ett krav på att köparen har som syfte att få kontroll över det bolag han förvärvar aktier i.

Till skillnad från de flesta andra författare hävdar *Karnell* att 9 § 2 st. skuldebrevslagen skall äga generell tillämplighet, det vill säga att säljaren saknar säljaransvar vid aktieköp. Detta grundar sig enligt honom i marknadspraxis. *Karnell* menar dock att i fall där samtliga aktier överläts så skall en upplysningsplikt åläggas säljaren.²⁷

²² Hellner/Ramberg, s. 40.

²³ Sacklén, s. 852.

²⁴ Sacklén, s. 841.

²⁵ Johansson, s. 90ff.

²⁶ Åhman, s. 481.

²⁷ Karnell, s. 288 och 292.

3.3 Slutsatser om tillämplig lag

Jag finner doktrinen argumentation att köplagen skall vara tillämplig, när majoriteten av aktier eller när samtliga aktier överläts, övertygande. Såväl doktrinen som praxis tycks vara överens, med undantag för Karnells uppfattning, att köplagen skall vara tillämplig i de fall samtliga aktier överläts. I detta fall tycks det otvivelaktigt bättre att betrakta en överlåtelse av samtliga aktier såsom en överlåtelse av en hel rörelse istället för en överlåtelse av en stor mängd skuldebrev. Ett företagsförvärv av samtliga aktier innebär ett ägarbyte av företaget. I och med detta torde det onekligen ligga närmast till handa att betrakta aktierna som en ägarandel och inte en fordringsrätt, vilket då placerar köplagen som främsta rättskälla. Även den omständigheten att köplagen förordar ett strängare felansvar för säljaren talar för att köplagen skall tillämpas. Detta eftersom företagsförvärv normalt är av en sådan omfattning och betydelse för en inblandad part att ett tydligt och relativt strängt felansvaret torde rekommenderas. Därmed kommer den följande framställningen behandla köplagen som den primära rättskällan vid företagsförvärv, några motiveringar utifrån skuldebrevslagen kommer inte att lämnas.²⁸

Eftersom uppsatsen avgränsar sig till att allenast behandla företagsförvärv av samtliga aktier kommer inte den mer svårbesvarade frågan om huruvida skuldebrevslagen kan bli tillämplig vid inkråmsöverlåtelser eller överlåtelse av mindre aktieposter, att behandlas. När det i den vidare framställningen talas om företagsförvärv eller köpobjektet inbegrips det ett förvärv av ett bolags samtliga aktier om inte annat särskilt anges.

²⁸ Det skall emellertid poängteras att framställningen inte uteslutande kommer begränsa sig till köplagen, utan den kommer att innehålla hänvisningar och redogörelser för andra lagrum i de delar det funnits lämpligt.

4 FELBEGREPPET ENLIGT KÖPLAGEN

4.1 Inledning

Med tanke på att en köpare inte får fullt tillträde till förvärvsbolaget förrän förvärvet är helt genomfört kan detta leda till att köparen upptäcker omständigheter som inte motsvarar dennes gjorda värdering. En due diligence innebär oftast bara en möjlighet för köparen att ta del av bolagets dokument under en begränsad tid, vilket för övrigt ofta har ett förhandlingstekniskt syfte från säljarens sida. Det kan därför vara svårt för köparen att göra en fullständig värdering av bolaget. Huruvida denna värdering är korrekt visar sig först när köpet är fullbordat. Därmed är det inte ovanligt att en köpare riktar anspråk mot säljaren i efterhand för en eventuell felvärdering som kan ha sin grund i köparens förväntningar eller i ett verkligt fel. För att sådana anspråk skall vara rättsligt bärande krävs dock att det ses som fel enligt gällande rätt, vilket köplagen enligt föregående kapitel befanns vara.

4.2 Konkreta och abstrakta fel

Traditionellt sett har de olika felen delats in i konkreta respektive abstrakta fel.²⁹ Med *konkreta* fel avses när varan avviker från vad som anses avtalat. *Abstrakta* eller *dolda* fel tar istället sikte på när varan avviker från den för varans abstrakta eller normala standard. Dessa fel faller in under 17-21 §§ samt 41 § köplagen.

När varan inte når upp till den standard som avtalats eller som säljaren utlovat, föreligger således ett konkret fel. Huruvida säljaren skall anses vara ansvarig kan täcka ett vitt spektrum beroende av vad säljaren utlovat om varans standard, samt när denne är skyldig att utlämna information.³⁰ Det kan därmed hävdas att om en säljare lämnat sådana preciserade uppgifter som anses utgöra avtalsinnehåll och att det senare visar sig att varan saknar de påtalade egenskaperna, kan följaktligen 17 § köplagen tillämpas. Huruvida säljaren kan göras ansvarig för ett fel enligt 17 § är emellertid dessutom beroende av om köparen fullgjort sin undersökningsplikt enligt 20 §.

²⁹ Hultmark, s. 92ff.

³⁰ Säljarens utfästelser och upplysningsplikt behandlas mer ingående i kapitel 5.

En vara kan dock, trots att det inte kan visas att något avtal beträffande standard föreligger, anses vara behäftad med fel. Här kan ett *abstrakt fel* aktualiseras, dvs. då varan avviker från en abstrakt eller normal standard. Denna sorts fel anses föreligga då varan saknar någon egenskap som en köpare bör kunna utgå från att objekt av den aktuella typen normalt besitter.³¹

De abstrakta felen brukar delas upp i tre undergrupper för att förenkla bedömningen.³² Dessa är *faktiska fel* (främst 17-19 §§ köplagen) – fel som berör köpeobjektets fysiska karaktär, *rättsliga fel* (41 § köplagen) – fel av sakrättslig karaktär och *rådighetsfel* – fel vilka har sin grund i att lag eller myndighetsbeslut begränsar innehavarens möjligheter att fritt råda över köpeobjektet. Denna distinktion är också viktigt då särskilda bestämmelser gäller med avseende på säljarens ansvar för rättsliga fel och rådighetsfel.³³ I den följande redogörelsen kommer dock intresset främst riktas mot de faktiska felen när abstrakta fel diskuteras.³⁴

4.3 Köplagen

För att underlätta läsarens förståelse för den fortsatta framställningen kommer här en kort redogörelse lämnas över de delar av köplagen som kan komma att tillämpas när felansvaret aktualiseras.

4.3.1 17 § köplagen

17 § 1 st. köplagen fastslår att varan i fråga om art, mängd och kvalitet, andra egenskaper och förpackningar stämma överens med vad som följer av avtalet.³⁵ Fel föreligger således när en vara, eller ett företag, avviker från vad som anses vara avtalat mellan parterna, dvs. ett konkret fel. Även om regeln ger uttryck för att vara tydlig kan det många gånger vara svårt att fastställa vad som egentligen utgör avtalsinnehåll. Avgörande är huruvida säljarens agerande synes ha gett uttryck för en viljeförklaring eller ej.³⁶

³¹ Almén, s. 577-578.

³² Hellner/Ramberg, s 148f.

³³ Ramberg, s. 255.

³⁴ De legala rättsverkningarna av rådighetsfel och rättsliga fel nämns kort i avsnitt 4.3.5.

³⁵ Ramberg, s. 267ff.

³⁶ Sacklén, s. 817.

Om avtalet däremot inte föreskriver annat skall varan enligt andra stycket, utöver vad som sägs i första stycket samma paragraf, vara ägnat åt det ändamål som varor av samma slag är ägnade åt. Säljaren måste ha insett köparens ändamål med köpet och köparen skall ha kunnat förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning. Vad gäller företagsförvärv är det svårt att fastställa en viss normalstandard för ett företag, en bedömning torde istället göras i varje enskilt fall med utgångspunkt i de större tillgångs- och skuldposterna.

Enligt 17 § 3 st. föreligger fel om varan avviker från köparens befogade förväntningar. Det som ingår vid en bedömning av denna felregel är främst de typiska egenskaper som den aktuella objektet är förknippad med, bolaget i sig, uppgifter eller yttranden som säljaren ansvarar för, avtalsförhandlingars innehåll samt köparens undersökning.

4.3.2 18 § köplagen

18 § fastslår att en vara är felaktig om den avviker från vad som sagts i marknadsföringen av varan eller annars före köpet om uppgiften kan antas ha inverkat på köpet. Säljaren har ett så kallat marknadsföringsansvar. Uppgifter som säljaren lämnat innan köpet anses utgöra avtalsinnehåll. Den stora skillnaden mellan 18 och 17 §§ är att det föreligger ett orsakssamband mellan uppgifterna och köpsbeslutet i 18 §:en.^{37, 38} Detta stadgande innebär att säljaren inte behöver åta sig ett juridiskt ansvar för en viss uppgift för att felansvaret skall aktualiseras. Det avgörande är istället att uppgiften lämnats före köpet och att det inverkat på köparens beslutsfattande eller villkoren för köpet. Vad gäller uppgifternas karaktär kan kortfattat sägas att uppgifter som främst utgör allmänt lovprisande inte kan grunda marknadsföringsansvar för säljaren.^{39, 40}

4.3.3 19 § köplagen

I 19 § behandlas varor som sålts med friskrivningen ”befintligt skick”.⁴¹ Stadgandet tar inte sikte bara på uttrycket ”befintligt skick” utan också på andra liknande allmänna förbehåll. Enligt 19 § 1 st. 1 mom. är varan, även om den sålts i befintligt skick eller med ett liknande allmänt förbehåll, att anses som felaktig om den inte överensstämmer med sådana uppgifter angående dess egenskaper eller användning som säljaren lämnat före köpet och kan antas ha

³⁷ Ramberg, s. 277f.

³⁸ Kausalitetskravet behandlas mer utförligt i avsnitt 4.3.6 nedan.

³⁹ Ramberg, s. 278.

⁴⁰ Uppgifternas karaktär utvecklas mer ingående i avsnitt 5.3.1 nedan.

⁴¹ Jämför med det engelska uttrycket ”as is”.

inverkat på köpet. I första styckets andra moment stadgas att säljaren, trots ett allmänt förbehåll, också är ansvarig om denne underlåtit att upplysa köparen om ett väsentligt förhållande rörande varans egenskaper eller användning, som han måste ha känt till och köparen med fog kunde räkna med att bli upplyst om. Underlåtenheten skall dock antas ha inverkat på köpet. Således fastslås det att köparen har en upplysningsplikt gentemot köparen.^{42, 43} Slutligen säger paragrafen att säljaren ansvarar för om varan är i väsentligt sämre skick än vad köparen med fog kunnat förutsätta, 1 st. 3 mom. Köparen kan följaktligen kräva en viss miniminivå för varan. Den sistnämnda formuleringen överensstämmer innehållsmässigt i stort med 17 § 3 st., avseende köparens ”fog” och ”befogade förutsättningar”. Vid bedömningen skall man enligt 19 § 1 st. 3 mom. i första hand ta hänsyn till varans pris och därutöver även beakta övriga omständigheter.⁴⁴

4.3.4 20 § köplagen

Här regleras köparens undersökningsplikt av varan före köpet. Vid ett företagsförvärv talas det här om en due diligence, dvs. köparens undersökning av det bolag som skall förvärvas. I paragrafens första stycke framgår att köparen inte kan åberopa felansvar för säljaren för omständigheter han borde ha upptäckt vid en undersökning av varan. Det finns dock inte någon ursprunglig plikt för köparen att undersöka varan. Skyldigheten uppkommer först om avtalet stadgar det, om det följer av handelsbruk eller sedvänja, eller att säljaren uppmanat köparen att undersöka varan.⁴⁵ Det behöver inte röra sig om en uttrycklig uppmaning från säljaren för att utlösa undersökningsplikten. Det anses fullt tillräckligt att varan hållits tillgänglig för undersökning eller att det framgått av omständigheterna att varan borde undersökas.^{46, 47}

4.3.5 Rättsliga fel och rådighetsfel

4.3.5.1 Rättsliga fel

Strikt ansvar föreligger för säljaren vid rättsliga fel om köparen varit i god tro och inget annat avtalats.⁴⁸ Sålunda kan köparen normalt förutsätta att varan är fri från fel av sakrättslig natur.

⁴² Ramberg, s. 285.

⁴³ Säljarens upplysningsplikt behandlar mer ingående kapitel 5.

⁴⁴ Ramberg, s. 288.

⁴⁵ Hultmark, s 174 f. och Håstad, s. 73.

⁴⁶ Ramberg, s. 293 ff.

⁴⁷ Köparens undersökningsplikt behandlas mer ingående i kapitel 6.

⁴⁸ Ramberg, s. 255 och 443.

Enligt 41 § köplagen ansvarar säljaren för att tredje man inte har äganderätt, panträtt eller liknande rätt till varan.

4.3.5.2 Rådighetsfel

Det återfinns inte några särskilda bestämmelser i köplagen eller dess motiv om rådighetsfel. Men såväl Hultmark som Ramberg tycks vara överens om att rådighetsfel bör omfattas av 17 § köplagen.⁴⁹ Deras slutsatser grundas främst på att 17 § tar sikte på hur varan är avsedd att användas. Även rättspraxis har en likartad inställning till att rådighetsfel skall omfattas av köplagens reglering.⁵⁰ Därmed drar också jag slutsatsen att rådighetsfel faller inom köplagens regelverk.

4.3.6 Kausalitet

I likhet med vad som framgått ovan så förutsätter inte 17 § 1 och 2 st. köplagen att någon kausalitet förelegat mellan den felgrundade omständigheten och köpet. Om det avtalats om en viss egenskap för en vara och detta sedermera inte överensstämmer med de verkliga förhållandena är säljaren ansvarig trots att köparen inte fäster någon vikt vid den ifrågavarande egenskapen. Däremot förutsätter felreglerna i 18 och 19 §§ köplagen att kausalitet förelegat, dvs. den felgrundade omständigheten måste ha inverkat på köpet.

Det är här köparen som bär bevisbördan för att kausalitet förelegat mellan den felgrundade omständigheten och köpbeslutet. Det räcker emellertid att köparen gör det ”antagligt” för att bevisa kausaliteten.⁵¹

⁴⁹ Hultmark, s. 95 och Ramberg, s. 256.

⁵⁰ NJA 1961 s. 330 och NJA 1991 s. 808.

⁵¹ Prop. 1988/89:76, s. 88.

5 SÄLJARENS FÖRPLIKTELSER

5.1 Inledning

I affärssammanhang är gränsen mellan vad som är tillåtet och otillåtet mycket svår att dra. Säljaren har inte sällan en god insyn i bolaget och dess underliggande verksamhet. Ett utnyttjande av ett informationsövertag kan i vissa fall anses som otillbörligt och ohederlig medan det i andra fall kan vara att anses som affärsskicklighet. De frågeställningar som här kommer att åtnjuta störst uppmärksamhet är huruvida säljaren har ett ansvar gentemot köparen för lämnad information och vilka förpliktelser säljaren har för att upplysa köparen om olika förhållanden som berör köpeobjektet. Som tidigare nämnts reglerar parterna oftast sina rättsförhållanden genom avtal. Det finns dock subsidiär lagstiftning, främst köplagen och avtalslagen, som kan komma att aktualiseras i de fall avtalet inte ger svar på en uppkommen situation. Därmed kommer detta kapitels syfte vara att redogöra för olika rättsregler och principer som kan tillämpas i samband med säljarens skyldigheter.

5.2 Upplysningsplikten och lojalitetsplikten

Redan under avtalsförhandlingarna mellan två parter finns en lojalitetsplikt dem emellan som anses följa av allmänna avtalsrättsliga principer.⁵² Denna plikt är gällande oavsett om det kommer till stånd ett bindande avtal eller ej.

Till denna ömsesidiga lojalitetsplikt har det enligt svensk rätt ansetts följa en viss upplysningsplikt.⁵³ Självfallet finns det gränser för upplysningsplikten, om än otydliga. Säljaren behöver inte upplysa i sådan omfattning att köparen får en exakt riskbedömning av köpet. Det är aldrig förbjudet att göra en god affär.⁵⁴ Skulle det röra sig om en alltför långtgående upplysningsplikt finns det risk för att intresset för undersökningen, hos såväl köpare som säljare, minskar. Skulle säljaren vara förpliktigad att exempelvis lämna ut dyra marknadsundersökningar vederlagsfritt till köparen, skulle det kunna vara mer fördelaktigt för köparen att avstå från att göra en underökning och därmed vara i god tro om negativa omständigheter. Skulle köparen å andra sidan känna sig säker på att säljaren är skyldig att

⁵² Hultmark, s. 126.

⁵³ Sevenius, 2002, s. 18.

⁵⁴ Det är dock tveksamt om den får vara oskäligt god.

lämna upplysningar om de omständigheter köparen känner till, behöver denne inte företa en alltför ingående undersökning.

Således kan detta sammanfattas med att köparen inte gratis kan kräva säljaren på resurskrävande information. Köparen torde inte heller kunna kräva säljaren på information som köparen med lätthet kan erhålla på annat håll.

5.3 Säljarens ansvarsgrundande uppgifter⁵⁵

5.3.1 Uppgifternas karaktär

Fel föreligger enligt 17-19 §§ köplagen om köpeobjektet avviker från avtalet och säljarens beskrivning och uppgifter. Oberoende av vad säljaren känt till om de omtalade förhållandena bär han ett ansvar för dem, dvs. även en godtroende säljare kan bli ansvarig. För att en uppgift skall vara ansvarsgrundande krävs ett visst krav på konkretion och bestämdhet hos uppgiften.⁵⁶ Vid en tvist rörande lämnade uppgifter bör upplysningar som är av allmän eller vag karaktär inte vara ansvarsgrundande. Uppgifter skall vara så konkreta att de verkligen säger något om köpobjektets egenskaper och karaktär.

NJA 1952 s. 184: Här bedömdes uppgifter om att ett bläck var ”vattenfast” och ”utmärkt vid märkning av tvätt” som tillräckligt preciserade för att aktualisera säljarens felansvar.

NJA 1985 s. 871: Här bedömdes en säljarens utfästelse vid ett fastighetsförvärv om att elinstallationen var ”ny” inte som tillräckligt preciserad för att uppfattas som en utfästelse och därmed för att utlösa säljarens felansvar.

Enligt Karlgren skall det fästas vikt vid huruvida en uppgift ligger nära säljarens eller köparens kontrollsfär eller om den är av mer allmän natur, för att den skall anses som ansvarsgrundande.⁵⁷ Vanligen är det säljaren som innehar störst sakkunskap, varför denne bör bära ansvaret för uppgiftens riktighet. För de uppgiftsförhållanden säljaren har störst förutsättningar att bilda sig en uppfattning om bör därför säljaren ha ett strängare ansvar för lämnade uppgifter.

⁵⁵ Säljarens garantiers påverkan på köparens undersökningsplikt behandlas i avsnitt 6.3.1 nedan.

⁵⁶ Prop. 1988/89:76 s. 88 och Ramberg, s. 278.

⁵⁷ Karlgren, s. 130.

Uppgifter som anses vara uppenbara överdrifter, kringuppgifter eller prisuppgifter bör också bedömas som allmänt lovordande, vilka därför inte heller bör vara ansvarsgrundande för säljaren. Detsamma gäller allmänna värdeomdömen, såtillvida de inte objektivt sett anses vara tillräckligt konkreta för att utlösa ansvar.⁵⁸

5.3.2 Ansvar för uppgifter lämnade av annan än säljaren

Säljaren har ett marknadsföringsansvar enligt 18 § köplagen. Enligt denna föreligger fel om varan inte stämmer överens med sådana uppgifter som säljaren lämnat vid marknadsföringen eller annars före köpet, som kan antas ha inverkat på köpet. Vidare stadgar 18 § 2 st. köplagen att varan skall anses vara felaktig, om den inte överensstämmer med uppgifter som lämnats av annan än säljare, i tidigare säljled eller för säljarens räkning. Säljaren blir endast ansvarig om han kände till eller borde ha känt till uppgifterna som sådana. Det krävs således inte att säljaren insett eller borde ha insett uppgifternas oriktighet. Så länge säljaren rimligen inte bör ha känt till vad som sagts om köpeobjektet undergår han ansvar.⁵⁹

5.3.3 Säljarens rättelse

Enligt 18 § 3 st. köplagen har säljaren möjlighet att korrigera felaktiga uppgifter och på så sätt undgå ansvar, förutsatt att det skett i rätt tid och på ett tydligt sätt. Vad gäller tydligheten torde det ställas högre krav på rättelsens tydlighet i takt med ju större inverkan uppgifterna har på köpbeslutet. Det krävs att rättelsen är konkret inriktad på den oriktiga uppgiften.⁶⁰ Med rätt tid avses att rättelsen måste ha lämnats senast vid avtalsslutet.

5.3.4 Köparens onda tro

En köpare som ägt vetskap om en uppgifts oriktighet kan inte enligt 20 § 1 st. köplagen åberopa denna uppgift såsom ett fel i köpobjektet. Det anses vara en allmän köprättslig princip att köparen inte skall kunna åberopa felansvar för säljarens uppgifter om han vet att dessa är felaktiga.⁶¹ Även om köparen inte faktiskt känt till en uppgifts oriktighet kan ändå säljarens felansvar bortfalla om köparen borde ha känt till att uppgifter varit felaktiga. Köparens förväntade kännedom om en uppgifts oriktighet är tätt sammanknutet med köparens undersökning av bolaget. Om undersökningspliktens omfattning kan antas leda till att

⁵⁸ Prop. 1988/89:76 s. 88 och Hellner, 2 häftet, s. 112.

⁵⁹ Prop. 1988/89:76 s. 89 och Ramberg s. 279f.

⁶⁰ Prop. 1988/89:76 s. 90 och Ramberg, s. 280.

⁶¹ Rodhe, s. 271.

kännedom erhålls om en lämnad uppgifts oriktighet förlorar köparen möjlighet att åberopa felansvar för den ifrågavarande uppgiften.⁶²

5.3.5 Kausalitetskravet för lämnade uppgifter

För att utlösa säljarens felansvar för felaktiga uppgifter krävs att uppgifterna antas inverkat på köpet. Det bakomliggande syftet är att en köpare inte skall kunna åberopa uppgifter som inte inverkat på dennes köpbeslut. Köparen skulle i sådana fall kunna komma ur ett ingånget avtal på säljarens bekostnad. Därmed ligger motivet bakom regleringen främst i strävan att skapa så goda förutsättningar som möjligt för avtals ingående och fortlevnad, snarare än att göra säljaren ansvarig för felaktiga uppgifter. Detta bekräftas vidare genom att det är köparen som bär bevisbördan för att göra det antagligt att de felaktiga uppgifterna inverkat på köpbeslutet.⁶³

Det går att dela in kausalitetskravet i två olika kategorier. Dels rör det sig om en kontraktsmässig kausalitet enligt 17 § köplagen och en uppgiftslämnande kausalitet enligt 18 § köplagen.⁶⁴ Den kontraktsmässiga kausaliteten innebär att avtalsvillkor som åsyftas i denna paragraf blir automatiskt förbundna med ett kausalitetskrav.⁶⁵ Det är här tillräckligt att köpobjektet inte överensstämmer med avtalad standard för att uppfylla kausalitetskravet, vilket i sin tur innebär att säljarens felansvar aktualiseras.⁶⁶ Köparen behöver här inte bevisa kausaliteten, utan säljaren torde snarare ha bevisbördan för att en uppgift inte är en del av avtalet.⁶⁷ Den uppgiftslämnande kausaliteten innebär ett direkt krav på kausalitet, dvs. att den felaktiga uppgiften ifråga kan antas ha inverkat på köpet. Det skall finnas ett orsakssamband mellan den oriktiga uppgiften och köpet och det är köparen som bär bevisbördan för detta. En uppgift enligt 18 § köplagen utgör normalt inte något avtalsvillkor, men får trots detta samma rättsliga effekt som 17 § köplagen, förutsatt att uppgiften då inverkat på köpet.

5.4 Upplivningsplikten

I det följande görs ett försök att rätta ut de frågetecken som finns angående en säljarens upplivningsplikt. Det anses finnas en plikt för säljaren att upplysa köparen om vissa

⁶² Undersökningens omfattning behandlas ingående i avsnitt 6.3 nedan.

⁶³ Prop. 1988/88:76, s. 88.

⁶⁴ Begreppen kontraktsmässig och uppgiftslämnande kausalitet är inga vedertagna begrepp utan det är egna benämningar som känts lämpliga för att underlätta förståelsen och strukturen i denna del.

⁶⁵ Hultmark, s. 133.

⁶⁶ Ramberg, s. 279.

⁶⁷ Hultmark, s. 134 och Prop. 1988/89:76, bilagedelen s. 99.

förhållanden för att säljaren skall undgå ansvar för dem i ett senare skede. Det är dock oklart i vilka fall denna upplysningsplikt kan komma att aktualiseras och i vilken omfattning upplysningar skall lämnas. Den kommande redogörelsen kommer därför främst inrikta sig på att avgöra när en säljare anses vara upplysningsskyldig gentemot köparen, främst enligt felansvarsreglerna i köplagen. Den kommer även att redogöra för den problematik en upplysningsplikt medför.

5.4.1 Upplysningsplikten enligt köplagen

Som tidigare behandlats aktualiseras säljarens felansvar om varan avviker från den uttryckliga eller implicita standard som avtalats mellan parterna enligt 17 § köplagen. Säljaren kan emellertid också ådra sig ansvar om denne underlåtit att lämna information som han haft kännedom om. Skulle det röra sig om en vara som sålts i ”befintligt skick” och att säljaren underlåtit att upplysa köparen om väsentliga förhållanden om varan, samt att säljaren känt till detta och att köparen räknat med att blivit upplyst om sådana förhållanden, kan varan anses som felaktig och säljarens felansvar aktualiseras på grund av den försummande upplysningsplikten.⁶⁸ Sistnämnda mening ger uttryck för 19 § 1 st. 2 mom. innebörd, vilken också förutsätter att det föreligger kausalitet mellan säljarens underlåtenhet och köparens beslut att förvärva varan. 19 § 1 st. 2 mom. fastslår således en uttrycklig undersökningsplikt för säljaren beträffande väsentliga förhållanden, förutsatt att denne haft faktisk kännedom om dessa förhållanden.

Vad som i detta sammanhang är mer oklart är huruvida 17 § också skulle kunna ge uttryck för en upplysningsplikt för säljaren.⁶⁹ Frågan som här aktualiseras är om säljaren har en skyldighet att upplysa köparen om brister säljaren har kännedom om, även då denne inte uttryckligen friskrivit sig.

Några författare menar att en upplysningsplikt endast går att finna då en allmän friskrivning gjorts på så sätt att 19 § köplagen blir tillämplig. Dessa har således en restriktiv inställning till att det skulle föreligga någon upplysningsplikt enligt 17 § köplagen. Generellt kan sägas att dessa inte anser att köplagen innehåller någon självständig upplysningsplikt, med visst undantag från då 19 § köplagen. Något felansvar skall inte aktualiseras enligt Martinsson för säljaren i anledning av att denne inte upplyst köparen på ett tillräckligt sätt. Martinsson hävdar

⁶⁸ Ramberg, s. 296.

⁶⁹ Håstad, 1992, s. 607ff.

att de saknas anledning att ålägga ansvar för underlåtenhet att upplysa när säljaren bär ett strikt ansvar för omständigheter köparen med fog kunnat förutsätta enligt 17 § 3 st. köplagen.⁷⁰ Han menar att 17 och 20 §§ köplagen bör ge uttryck för ett incitament för säljaren att upplysa köparen och på så vis försätta denne i ond tro avseende eventuella felaktigheter. Därmed kan köparen inte hävda några befogade förväntningar som grund för säljarens ansvar.⁷¹

Till skillnad från Martinsson menar Hultmark och Håstad att det finns en undersökningsplikt grundad på 17 § köplagen. Håstad talar om att en generell upplysningsplikt bör finnas, vilken då föreligger eftersom 19 § köplagen bara anger ett minimum, även när en friskrivning inte skett. Håstad menar att formuleringen; ”även om varan sålts i befintligt skick” i 19 § köplagen innebär att en generell tillämpning av lagrummet är möjligt. Eller i vart fall ger regeln inte uttryck för att en sådan tillämpning inte är möjlig.⁷² Hultmark menar att ordalydelsen i 17 § 3 st. köplagen inte utesluter en upplysningsplikt för säljaren. Skulle en vara avvika från vad köparen med fog kunnat förutsätta om den anses den felaktig enligt 17 § 3 st. Vad gäller köparens förutsättningar enligt denna regel menar Hultmark att det inte går att utesluta att en upplysning om väsentliga förhållanden som säljaren haft vetskap om, ingår i köparens förutsättningar.⁷³ Enligt propositionen innebär inte 17 § 1 och 2 st. köplagen någon uttömmande felreglering. Det är rättstillämpningens uppgift att avgöra huruvida ytterligare fall av fel kan anses föreligga.⁷⁴ Hultmark menar härmed att det finns möjlighet till att göra en extensiv tolkning vid felbedömningen om säljaren försummat sin upplysningsplikt. Detta genom att 17 § 1 och 2 st. köplagen enligt propositionen inte är uttömmande och att det därmed finns möjlighet till denna tolkning.⁷⁵ Det skall samtidigt nämnas att hon instämmer i Håstads uppfattning om att 19 § köplagen kan ge vägledning för säljarens minimiansvar även då ingen friskrivning finns. Hon säger emellertid att det inte är motiverat med ett strängare felansvar för säljaren i de fall friskrivning funnits i jämförelse med fall då ingen friskrivning gjorts.⁷⁶

⁷⁰ Martinsson, s. 436 ff. – Jfr också Sacklén 826 ff.

⁷¹ Martinsson, s. 436ff.

⁷² Håstad, 1992, s. 607ff.

⁷³ Hultmark, s. 106.

⁷⁴ Prop. 1988/89:76 s. 87.

⁷⁵ Hultmark, s. 106.

⁷⁶ Hultmark, s. 106f.

5.4.2 Upplyningsplikten i ljuset av avtalslagen

Köplagen skall som tidigare nämnts stå som den primära rättskällan vid aktieöverlåtelser av nämnd karaktär. Vid sidan av köplagen kan också avtalslagens regler äga tillämplighet. Innehållsmässigt skiljer sig lagarna, av förståeliga skäl, mycket åt. Köplagen behandlar exempelvis, till skillnad från avtalslagen, eventuella påföljder vid fel.⁷⁷

Skulle säljaren svikligen förtiga om omständigheter kan ytterst ett ansvar enligt 30 § avtalslagen komma att bli aktuellt.⁷⁸ I de fall inga positiva uppgifter lämnats kan det emellertid vara svårt att påtala svek. Ocker enligt 31 § avtalslagen kan tillämpas i de fall säljaren underlåtit att lämna uppgifter och köparens underlägsna ställning eller beteende har utnyttjats av säljaren. En annan möjlighet till att ogiltigförklara ett avtal är 33 § avtalslagen om tro och heder. Om säljaren medvetet undanhållit väsentlig information kan detta komma att anses strida mot tro och heder. Vidare kan jämningsregeln 36 § avtalslagen komma att ogiltigförklara eller jämka ett avtal. Detta om det med hänsyn till omständigheterna vid avtalets tillkomst är oskäligt att avtalet tillåts gälla i sin lydelse.⁷⁹

5.5 Ansvarsbegränsningar

Med tanke på att säljarens har ett relativt strängt felansvar enligt köplagen finns det ofta en vilja hos denne att begränsa sitt ansvar i möjligaste mån. Köplagen är som tidigare nämnts dispositiv och det står därför parterna fritt att avtala som de önskar, med viss reservation för avtalslagens regler. Således kan säljarens ansvar begränsas med avtalade friskrivningsklausuler. Det finns emellertid andra omständigheter som också föranleder ansvarsbegränsade effekter.

5.5.1 Avtalsklausuler

5.5.1.1 Friskrivningsklausuler

Köplagens dispositivitet gör det således möjligt för säljaren att friskriva sig från felansvar. Principen om avtalsfrihet har sitt syfte i att effektivisera och ”underlätta” omsättningen av

⁷⁷ Som nämndes i avgränsningen kommer någon redogörelse över eventuella påföljder inte att lämnas. Kortfattat kan dock sägas att köplagens samtliga påföljder inte torde kunna aktualiseras vid företagsförvärv. De påföljder som främst kan aktualiseras vid företagsförvärv av samtliga aktier torde endast vara prisavdrag, hävning och skadestånd. För en mer utförlig redogörelse hänvisas till Hultmark, s. 199ff.

⁷⁸ Ramberg/Ramberg, s. 95 ff.

⁷⁹ Hultmark, s. 108.

varor och tjänster.⁸⁰ Generellt sett kan friskrivningar uppfattas som ett omfördelningsinstrument för parternas risker.

Det kan skönjas två sorters friskrivningar, påföljds- och ansvarsfriskrivning. En påföljdsfriskrivning innebär att säljaren friskriver sig från skadestånd eller annan konsekvens för uppkommet ansvar, trots att det föreligger fel kan inte köparen göra någon påföljd gällande. En ansvarsfriskrivning innebär istället att säljaren friskrivs från ansvar för varan skick. Oavsett vilken av dessa två friskrivningar parterna använder sig av kan friskrivningar som är mycket allmänt hållna och generella komma att ge upphov till konflikter. Detta genom att friskrivningen kan vara ”svåröverblickbar” och risk föreligger då för att köparen kommer att underskatta den. I rättspraxis har detta också avspeglats genom att rättordningen intar en restriktiv inställning till allmänt hållna friskrivningar genom att tolka den som om att det inte är någon friskrivning.⁸¹

NJA 1983 s. 808: Här tolkades friskrivningsklausulen; ”Egendomen överlåtes sådan den av köparen har besiktigats” inte som en friskrivningsklausul. Säljaren blev här ansvarig för dolda fel. Vid bedömningen kunde rätten inte med säkerhet avgöra vad friskrivningen de facto avsåg och man bedömde den därför som alltför generell för att den skulle äga tillämplighet.

Denna inställning återfinns inte uteslutande i rättspraxis utan också i 19 § köplagen. Oavsett om en vara sålts i befintligt skick eller med liknande allmänt förbehåll skall den bedömas som felaktig om den inte överensstämmer med de uppgifter säljaren lämnat före köpet, eller om säljaren underlåtit att upplysa köparen om att varan är i väsentligt sämre skick än vad köparen med fog kunnat förutsätta.⁸² Istället för en allmän friskrivning bör säljaren istället förorda en friskrivning som ger uttryck för att köparen inte fäst vikt på andra uppgifter än de som upptagits i avtalet.⁸³ Även om det skulle röra sig om uppgifter som är av väsentlig betydelse för köparen kan denne inte göra gällande dessa såsom fel eftersom de inte utgör avtalsinnehåll och därmed anses inte ha inverkat på köpet.

Säljaren skall dock inte känna sig allt för självsäker genom att få en långtgående och detaljerad friskrivning som avtalsinnehåll. Sådana friskrivningar kan tolkas som oskäligen och kan därför komma att jämkas i enlighet med 36 § avtalslagen.

⁸⁰ Lundmark, s. 78.

⁸¹ Ramberg/Ramberg, s. 267 och Sacklén s. 839 ff.

⁸² Sacklén, s. 839.

⁸³ Hultmark, s. 162.

5.5.1.2 Integrationsklausuler

Vid förhandlande förvärv intas vanligen så kallade integrationsklausuler i avtalet. Dessa innebär att avtalet uttömmande skall reglera parternas mellanhavanden. Därigenom innebär sådana klausuler en begränsning av säljarens köprättsliga ansvar. Ansvaret begränsas till att omfatta vad som uttryckningen reglerats mellan parterna, vilket innebär att endast avtalet sätter upp ramarna för ansvaret. Muntliga eller skriftliga antaganden eller utfästelser är i sammanhanget helt verkningslösa för att fastställa ansvaret.⁸⁴

5.5.1.3 Preskriptionsklausuler

Genom att i avtalet införa en så kallad preskriptionsklausul kan säljaren friskriva sig från ansvar. Enligt 32 § 2 st. köplagen stadgas att reklamation måste ske inom 2 år från mottagandet av köpeobjektet, om så inte sker går rätten att åberopa fel förlorad. Säljaren har härmed en möjlighet att avtala om en kortare preskriptionstid som ett sätt att begränsa sitt ansvar. Skulle det dock röra sig om en alltför kort preskriptionstid så kan preskriptionsklausulen bli föremål för jämkning enligt 36 § avtalslagen.

5.5.2 Säljarens upplysningar

Genom att säljaren upplyser köparen om avvikelser ser denne till att köparen inte kan åberopa dessa som grund för säljarens felansvar eftersom köparen då har vetskap om de felaktiga omständigheterna, i enlighet med 20 § 1 st. köplagen. På detta sätt kan säljaren begränsa sitt köprättsliga ansvar.

5.5.3 Köparens undersökning efter köpet och dennes reklamation

Köparen har en skyldighet att i snar anslutning till köpet genomföra en undersökning av köpeobjektet enligt 31 § köplagen. En sådan undersökning skall genomföras så snart omständigheterna medges det och skall ske i enlighet med god affärssed. Undersökningsplikten enligt 32 § köplagen medför härmed att köparen inte får åberopa felaktigheter i förvävsobjektet om han inte inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt bristerna reklamerar dem. Genom införandet av en reklamationsklausul kan en säljare avsevärt begränsa sitt ansvar till att endast omfatta fel som reklamerar direkt efter köpet.

⁸⁴ Ramberg/Ramberg, s. 264f.

5.6 Allmänna slutsatser om säljarens förpliktelser

Säljaren bär i regel ansvar för sådana lämnade uppgifter som är tillräckligt bestämda och konkreta och som inte anses vara allmänt lovordande. För att ansvaret skall utlösas krävs dock att dessa uppgifter inverkat på köparens beslut att förvärva köpeobjektet. Det finns en möjlighet för säljaren att undgå ansvar för sådana uppgifter som denna lämnat och som varit felaktiga. Skulle säljaren lämna en tydlig rättelse innan det att köpet fullbordats om en uppgifts felaktighet kan säljaren undgå ansvar för den.

Det torde vara relativt otvivelaktigt att kunna fastslå att säljaren har en uttrycklig upplysningsplikt enligt 19 § köplagen för omständigheter som är av väsentlig betydelse. Huruvida säljaren har en generell undersökningsplikt enligt 17 § 3 st. är mer oklart. Doktrinen är inte överens i denna fråga. Vissa hävdar att det går att finna en generell upplysningsplikt i 17 § 3 st. eftersom 19 § bara anger ett minimum för säljarens lämnade upplysningar och att 17 § 3 st. innehållsmässigt ger uttryck för en sådan tolkning. Motståndarna till denna inställning hävdar istället att en upplysningsplikt inte går att finna eftersom 17 och 20 §§ kommer göra att säljaren försätter köparen i ond tro, vilket gör att köparen inte kan hävda några befogade förväntningar enligt 17 § 3 st.

Generellt kan sägas att det i allmänna ordalag är mycket svårt att säga när en säljare är skyldig att upplysa en köpare. Ett sätt att försöka dra gränsen för att tydliggöra detta är att söka ta utgångspunkt i de ändamålsöverväganden som ligger till grund för upplysningsplikten. På så vis finns det möjlighet att minimera risken för att ett företagsförvärv ingås med felaktiga förväntningar hos köparen. Upplysningsplikten torde uppfattas som ett led i att främja ett effektivt och önskvärt resursutbyte, vilket i sin tur kommer leda till rättsekonomisk effektivitet. Detta genom att exempelvis bägge parter når ett mer fördelaktigt resultat än det resultat bara en part hade uppnått. Som redogörelsen visat är det dock en balansgång för hur mycket en säljare skall upplysa. En alltför stor upplysningsplikt skulle kunna innebära att säljarens incitament för försäljning reduceras kraftigt och att denne riskerar att bära på felaktiga förväntningar vid ett ingånget avtal. Därmed måste också hänsyn tas till att säljarens upplysningsplikt inte blir alltför långtgående och får motsatt effekt när en bedömning skall göras av upplysningspliktens omfattning.

Avslutningsvis skall några ord nämnas om begreppet ”upplysningsplikt”. Det är inte alltid rättvisande att tala om en upplysningsplikt och man ser till dess rätta innebörd. Den

köprättsliga felbedömningen utgår ifrån en köparens förväntningar i förhållande till avtalet och köpeobjektet. Givetvis kan säljarens lämnade upplysningar spela in i bedömningen av köparens förväntningar, men detta blir inte lika tydligt när det talas om uteblivna upplysningar från säljarens sida. Trots säljarens uteblivna upplysningar står ändå köparen risken i de fall hans förväntningar är obefogade, rör det sig istället om befogade förväntningar är säljaren ansvarig för uteblivna upplysningar. Därmed kan slutsatsen av begreppet upplysningsplikt sägas vara att plikten inträder i de fall köparen bär på befogade förväntningar om köpeobjektet och säljaren ännu inte upplyst honom.

6 KÖPARENS UNDERSÖKNINGSPLIKT

6.1 Inledning

Utgångspunkten enligt köplagen är att det inte föreligger någon egentlig undersökningsplikt före köpet för köparen, utan det presumeras att överlåtelseobjektet här är felfritt. Köparen har ingen undersökningsskyldighet för omständigheter som säljaren ansvarar för. Skulle däremot säljaren exempelvis uppmana köparen att undersöka överlåtelseobjektet riskerar köparen att förlora sin rätt att åberopa sådana fel som han skulle ha upptäckt vid en av säljaren uppmanad undersökning. Att köparen här har skyldigheter i samband med ett företagsförvärv är sålunda något missvisande eftersom en undersökning sker i köparens eget intresse och är inte en skyldighet gentemot säljaren. Anledningen till att en undersökning genomförs av köparen är att denne inte vill gå miste om möjligheten att kunna åberopa fel gentemot säljaren. Begreppet undersökningsplikt är, som framställningen nedan kommer visa, inte alltid direkt passande men kommer ändå att användas då det är ett allmänt vedertaget begrepp.⁸⁵

6.2 Undersökningspliktens förutsättningar enligt 20 § köplagen

Inledningsvis skall dock poängteras att det inte är helt rättvisande att bara tala om undersökningsplikten i ljuset av 20 § köplagen. Undersökningsplikten kan inte granskas helt fristående utan den har ett nära samband med vad som anses utgöra ett fel i förvävsobjektet, främst 17-19 §§ köplagen. En utebliven undersökning innebär en förlorad rätt att göra gällande fel som skulle ha upptäckts. Detta i likhet med att köparen exempelvis kan åberopa sådana fel som han inte borde ha märkt, dolda fel, vid en undersökning eller sådana fel som säljaren lämnat garantier om. Således är det av yttersta vikt att en köpare känner till hur långt hans undersökningsplikt sträcker sig. Därmed kommer endast omständigheter som säljaren bär ett köprättsligt felansvar för att beröras.

20 § 1 st. köplagen fastslår att en köpare inte såsom fel får åberopa vad han måste antas ha känt till vid köpet. Det förefaller sig vara självklart att köparen inte kan göra gällande fel för sådan beskaffenhet varan hade vid köpetillfället och även efteråt.⁸⁶ Skulle förvävsobjektet avvika från vad som avtalats föreligger fel i enlighet med 17 § 1 st. köplagen, oavsett hänsyn

⁸⁵ Hultmark, s. 173.

⁸⁶ Prop. 1988/89:76, s. 94.

till köparens befogade förväntningar. Första stycket i nämnda paragraf får härmed en självständig betydelse genom att köparen förlorar sin rätt att göra gällande fel om han varit medveten om omständigheten samt att han haft en uppfattning om omständighetens betydelse.⁸⁷

Det går generellt att fastslå fyra olika situationer, förutom då säljaren som sagt uppmanar köparen att undersöka varan, som utlöser undersökningsplikten i 20 § köplagen⁸⁸:

1. Säljaren förevisar eller håller varan tillgänglig för köparen
2. En underförstådd undersökningsplikt, t.ex. handelsbruk
3. Avtal om undersökning
4. Köparen undersöker på eget initiativ

I likhet med första punkten krävs inte någon tydlig uppmaning från säljaren för att utlösa köparens undersökningsplikt.⁸⁹ Det har ansetts tillräckligt att säljaren håller varan tillgängligt för köparen, t.ex. genom att översända betydande dokument vid ett företagsförvärv, för att undersökningsplikten skall aktualiseras.⁹⁰

Beträffande den andra punkten räcker det här att poängtera möjligheten att branschens handelsbruk kan avgöra huruvida köparen har en direkt undersökningsplikt eller ej. Hur detta förhåller sig vid företagsförvärv kommer vidare utvecklas i nästkommande avsnitt.⁹¹

Om omständigheterna är sådana att parterna undertecknar ett avtal innehållande en klausul som förklarar att köparen beretts tillfälle att undersöka varan aktualiseras också undersökningsplikten.⁹² Det är inte ovanligt att säljaren önskar att förvärvsavtalet innehåller en sådan klausul eftersom den uppfattas som en anmaning till köparen att undersöka varan. Underlåter köparen att göra en undersökning förlorar således han rätten att göra gällande fel som skulle ha upptäckts vid en sådan undersökning.

⁸⁷ Prop. 1988/89:76, s. 93.

⁸⁸ Hultmark, s. 174f.

⁸⁹ Johansson, s. 84.

⁹⁰ Prop 1988/89:76, s. 94.

⁹¹ Se avsnitt 6.2.1.

⁹² Håstad, s 74.

Det sista angivna fallet som aktualiserar undersökningsplikten i 20 § köplagen är då köparen på eget initiativ undersöker varan. Skulle köparen göra detta måste han vara uppmärksam på att genomföra en noggrann undersökning. Om en köpare utför en slarvig undersökning i denna situation hamnar han i en sämre position än en köpare som inte vidtar någon undersökning alls, förutsatt att undersökningsplikten inte aktualiserats på någon annan grund.⁹³ En ”slarvig” köpare mister här rätten att åberopa fel som skulle ha upptäckts vid en mer noggrann eller normal undersökning, rätten att åberopa så kallade dolda fel mister han dock inte.

6.2.1 Köparens särskilda plikt att undersöka ett bolag vid företagsförvärv

Den fråga som här skall försöka besvaras är huruvida det föreligger en direkt undersökningsplikt för köparen vid företagsförvärv.

Som tidigare nämnts är due diligence ett vedertaget begrepp för köparens undersökning av förvärvsobjektet. Vid ett företagsförvärv inleds normalt processen med att köparen visar intresse för bolaget och sänder en förfrågan om att få granska efterfrågat material. Således kan köparen ha en viss kontroll över undersökningsprocessen, förutsatt att säljaren tillmötesgår köparens förfrågningar. En slutsats av detta skulle kunna vara att undersökningen uppfattas som frivillig och företagen på köparens egna initiativ. Huruvida detta skulle vara rätt slutsats har diskuterats i doktrinen.

Sacklén menar att undersökningsplikten vid ett företagsförvärv inträder även utan konkret uppmaning från säljaren. Hans inställning är således att det föreligger en marknadspraxis att företa en undersökning av företaget innan förvärvet.⁹⁴ Samtliga material som säljaren tillställt köparen är köparen skyldig att undersöka. Även sådant material som säljaren gett köparen tillfälle att undersöka skall anses falla in under undersökningsplikten då det ses som en uppmaning från säljaren.⁹⁵ Som undantag för detta kan nämnas bolagets redovisning eftersom dessa förutsätts upprättade i enlighet med god redovisningssed, för att undersökningsplikten skall aktualiseras för dessa krävs i regel en särskild uppmaning från säljaren.

⁹³ Prop 1988/89:76, bilagedelen, s. 107.

⁹⁴ Sacklén, s. 832.

⁹⁵ Sacklén, s. 832. Hans uppfattning är att en undersökning de flesta gånger är förutsatt vid företagsförvärv.

Som tidigare nämnts föregår nästan uteslutande ett företagsförvärv av en värdering, vilket i mångt och mycket är den viktigaste delen av företagsförvärvet. Värderingen utförs vanligen av köparen själv, många gånger med hjälp av externa experter såsom revisorer, advokater och andra sakkunniga. Undersökningsplikten i dessa fall behöver inte omfatta alla omständigheter som värderingen grundas på, men det innebär svårigheter att försöka hitta gränsen mellan värdering och undersökning. I anledning av denna svårighet har doktrinen förespråkat att en undersökning alltid skall företas vid ett företagsförvärv eftersom en företagsvärdering inte är möjlig utan att vidta en undersökning.⁹⁶

Även Öhrings Pricewaterhouse Coopers uppfattning skall nämnas, vilka har stor erfarenhet av företagsvärderingar i olika sammanhang. Deras inställning till denna fråga är att det föreligger en praxis för köparen att utföra en noggrann genomgång och analys av förvärvsobjekt inför ett företagsförvärv.⁹⁷ Deras inställning bygger dock främst på praktiska iakttagelser, där de sett att marknadsaktörerna i dessa sammanhang nästan uteslutande alltid vidtar en due diligence.

I sammanhanget skall det dock nämnas att HD i ett rättsfall från 1974 i viss mån intagit en annan inställning till huruvida handelsbruk föreligger för undersökning vid företagsförvärv. NJA 1974 A 4: Det rörde sig här om en försäljning av en mindre åkerirörelse. Majoriteten ansåg här att köparen inte var skyldig att företa en undersökning av omsättningen vid köpetillfället på grund av att säljaren lämnade uppgifter om omsättningen för de senaste tio månaderna. Det som ansågs avgörande för bedömningen var att det inte ansågs föreligga några omständigheter som skulle ha inneburit att säljaren uppmanat köparen om att undersöka omsättningen. Majoriteten gjorde således inte bedömningen utifrån om undersökningen skulle följa marknadspraxis eller ej. Majoriteten tycks ha tagit utgångspunkt i att någon undersökningsplikt inte förelagat för köparen såtillvida inte någon utav stipulerade krav i 20 § köplagen aktualiserats. Minoriteten ansåg istället att köparen vid sådana omfattande och betydelsefulla företagsförvärv bör företa en undersökning av aktuella delar av ekonomin för att kunna åberopa brister i lönsamheten. Minoritetens uttalande torde peka på att det finns en möjlighet att undersökningen vid ett företagsförvärv följer av marknadspraxis.

Det kan dock finnas begränsningar i köparens undersökningsplikt trots säljarens maning om undersökning. Skulle varan befinna sig på annan ort eller om den aktuella undersökningen skulle bli alltför kostsam eller besvärlig för köparen kan denne vara ursäktad att följa säljarens anmaning.⁹⁸ Hänsyn skall således tas till de praktiska möjligheterna köparen har att

⁹⁶ Hultmark, s. 175.

⁹⁷ Öhrings PricewaterhouseCoopers, s. 17.

⁹⁸ Prop. 1988/89:76, s. 94 och Ramberg, s. 294.

hörsamma denna. Köparen torde emellertid inte med framgång kunna hävda att en due diligence är alltför kostsam och besvärlig för att undgå undersökningsplikten vid företagsförvärv. Företagsförvärvet i sig är en komplex och omfattande process varför köparen har att räkna med en undersökning i samma storleksordning. Vanligtvis är också frågan om Due Diligence en förhandlingsfråga mellan parterna, där dess kostnad och rättsverkningar kan regleras genom avtal.

6.2.1.1 Slutsats

De lege ferenda anser jag att det vore mer lämpligt att köparens undersökning är obligatorisk i ett bolagsförvärv. Sannolikt skulle detta medföra att antalet tvister minskade då risken torde vara mindre att en köpare felvärderar ett bolag. Bedömningen av en parts felansvar torde också underlättas i viss mån om det finns en implicit undersökningsplikt. Det som då främst avgör felansvaret är i vilken omfattning en säljare givit köparen möjlighet att granska bolaget. Eftersom köparen är mån om att införskaffa ett så bra värderingsunderlag som möjligt inför avtalsförhandlingarna har det idag blivit snarare en regel än undantag att en omfattande undersökning företas innan förvärvet.

En analogi till jordabalkens regler om undersökningsplikten vid fastighetsförvärv kan också göras för att underbygga denna ståndpunkt. Enligt denna rättskälla föreligger det en absolut undersökningsplikt för en fastighetsförvärvare, där nästan endast så kallade dolda fel kan göras gällande. Med tanke på den stränga undersökningsplikten i jordabalken uppställer torde också ett företagsförvärv innehålla i vart fall en lika sträng sådan. Ett företagsförvärv motsvarar i regel mycket stora kapitalbelopp och även konsekvenser för inblandade parter, företagsförvärvet är vid en jämförelse med ett fastighetsförvärv i regel av mycket större storlek och innebär en ökad risk. Vid en sådan jämförelse tycks det vara motiverat att hävda en implicit undersökningsplikt för köparen vid företagsförvärv.

6.3 Undersökningspliktens omfattning enligt 20 § Köplagen⁹⁹

Under detta avsnitt kommer frågan om vad som skall undersökas och i vilken omfattning denna skall vara, att besvaras. Tyvärr ger inte köplagen något tydligt svar härom. Men i de

⁹⁹ En ytterligare del som kan ge uttryck för en undersöknings omfattning är köparens undersökning efter köpet och dennes reklamation. Detta har behandlats i avsnitt 5.5.3 av strukturella skäl.

flesta fall ger dock den enskilda situationen svar på hur undersökningsplikten aktualiseras.¹⁰⁰ Eftersom när en säljare exempelvis uppmanar en köpare att undersöka något specifikt i varan inskränks köparens undersökningsplikt till just detta förhållande.¹⁰¹ Således är det relativt lätt att svara på frågan när undersökningsplikten förhåller sig till något specifikt. Skulle det istället röra sig om en generell undersökningsplikt genom att säljaren till exempel förevisar varan i sin helhet eller håller den tillgänglig för undersökning, blir det svårare att bestämma undersökningspliktens omfattning. Här kan istället ett flertal faktorer spela in. Exempel på detta är om varan är lättundersökt eller ej, köparens sakkunskap om varan, säljarens uttalanden, parternas relation, tidsfaktorer etc. Nedan kommer dessa faktorer att utvecklas mer ingående.

6.3.1 Garantiers och enuntiationers påverkan på köparens undersökningsplikt

En garanti innebär att säljaren åtar sig ett uttryckligt ansvar för vissa förhållanden.¹⁰² Dessa utfästelser utgör beståndsdelar av avtalet. Den fråga som här får störst uppmärksamhet är huruvida garantier påverkar köparens undersökningsplikt.

Som huvudregel kan sägas att garantier dels syftar till att begränsa köparens undersökningsplikt och dels till att fastslå bolagets standard i garanterade delar. Vad gäller garantier för viss del av bolagets standard anses dessa utgöra avtalsinnehåll och köparen kan utgå ifrån att garanterad standard föreligger. Skulle så inte vara fallet aktualiseras säljarens felansvar i enlighet med 17 § köplagen. Vad gäller köparens undersökningsplikt i detta sammanhang förordar propositionen att säljarens uppgifter vanligtvis befriar köparen från undersökning för den del garantin omfattar.¹⁰³ Praktiker menar att en garanti befriar köparen helt från undersökningsplikt i garanterad del. Teoretiker menar dock att garantier inte har lika stor påverkan på undersökningsplikten.¹⁰⁴ De har funnit detta vara fallet när säljaren, trots garantiutfästelse, anmanat köparen till undersökning eller då köparen känt till det verkliga förhållandet bakom garantin. Detta anses enligt teoretikerna neutralisera garantin.¹⁰⁵ Huruvida detta är fallet skall nu analyseras.

¹⁰⁰ Se nämnda punkter i avsnitt 6.2 ovan.

¹⁰¹ Hultmark s. 179.

¹⁰² Karlgren, s. 126.

¹⁰³ Prop. 1988/89:76, s. 94.

¹⁰⁴ Johansson, s. 96 – Jfr Almén, s. 948, Wetterstein, s. 252-257 och Grauers, Fel i sålt skepp, s. 85-88.

¹⁰⁵ Johansson, s. 96.

En preciserad garanti torde som utgångspunkt inte neutraliseras av att säljaren uppmanar köparen att undersöka den del garantin avser.¹⁰⁶ Ramberg anser att i de fall säljaren lämnar en garanti i förening med en opreciserad uppmaning att undersöka köpobjektet så begränsas undersökningsplikten till sådant som inte omfattas av garantin.¹⁰⁷ Sålunda bör en säljare inte förlita sig på att undersökningsplikten omfattar en garanterad del om denne oprecist uppmanar köparen att undersöka härom. På detta sätt minimeras risken att säljaren lämnar dubbla budskap. Skulle säljaren istället lämna en preciserad uppmaning till köparen om att undersöka en garanterad del kan det förhålla sig annorlunda. Om säljaren lämnar en allmänt hållen garanti finns det en möjlighet för denna att lämna en preciserad uppmaning till köparen att undersöka. Därigenom kan garantins räckvidd begränsas.¹⁰⁸ I en garanterad del kan det finnas något som säljaren själv är osäker på. Lösningen skulle då enligt Johansson vara att låta köparen genomföra en undersökning och mot bakgrund av denna låta köparen dra egna slutsatser om det aktuella förhållandet och dess betydelse för värderingen av bolaget.¹⁰⁹ I ett sådant fall kan således garantin neutraliseras eftersom köparen saknar anledning att fästa tillit till garantin.

En preciserad garanti bör dock inte neutraliseras av en preciserad anmaning, förutsatt att det inte är fråga om en rättelse enligt 18 § 3 st. köplagen. Avgörande för en sådan bedömning av precisionen torde vara uppgifternas konkretion och bestämdhet, där en anmanings framförande kan ha betydelse. Skulle det föreligga några oklarheter i säljarens uppgifter bör denne bära de negativa effekterna av en sådan, eftersom det är han som är upphovsmannen till den oklara situationen.

NJA 1961 s. 330: Här rörde det sig om ett förvärv av en fruktaffär. Efter köpet visade det sig att det saknades erforderliga myndighetstillstånd. Trots att köparen hade tagit del av samtliga handlingar och tillstånd fann HD att köparen hade rätt att påtala felet. Köparen ansågs inte ha försummat sin undersökningsplikt eftersom säljaren sagt att ”det var den enda affären i Göteborg som kunde få sådana papper”.

Även om säljaren inte lämnat några uttryckliga garantier kan det dock finnas fall där köparens undersökningsplikt begränsas. Detta kan vara fallet då säljarens beteende talar för det. Här

¹⁰⁶ Ramberg, s. 295 och Johansson, s. 96f.

¹⁰⁷ Ramberg, s. 295. – Se vidare NJA 1923 s. 244 och Wetterstein, s. 256.

¹⁰⁸ Johansson, s. 97.

¹⁰⁹ Johansson, s. 97. Jfr även Wetterstein, s. 256.

åsyftas främst uppgifter om bolagets standard som säljaren lämnat men som inte uppfyller de riktighetskrav som ställs på en garanti. Det krävs att uppgiften inger köparen en tillit om köpeobjektets goda egenskaper eller avsaknaden av dåliga sådana samt att uppgifterna är tillräckligt preciserade. Denna typ av uppgifter benämns inte som garantier, utan som enuntiationer.¹¹⁰ Läsaren skall emellertid uppmärksammas på skillnaden mellan en enuntiation och uppgifter som anses vara allmänt lovordande. Ett allmänt lovordande kan inte göra säljaren ansvarig och är oftast alltför oprecisa för att fastslå en viss standard.

Även propositionen till köplagen lämnar en möjlighet till att köparens undersökning kan begränsas av säljarens beteende.¹¹¹ Köparen sägs här vara befriad från att undersöka i de hänseenden som säljarens uppgifter avser. Det ovan refererade rättsfallet, NJA 1962 s. 330, ger också stöd för en sådan tolkning. Detta genom att HD ansåg att säljarens enuntiation om att alla myndighetstillstånd fanns i den överlåtbara rörelsen var skäl nog för att begränsa köparens undersökning. Denna bedömning gjorde trots att köparen da facto hade tillgång till samtliga handlingar, vilket i sin tur tyder på att säljarens lämnade enuntiationer kan tillmätas stor betydelse.

Vad gäller säljarens uppgifter rörande omständigheter som är mycket lätta att kontrollera, torde köparens undersökning inte begränsas i samma omfattning som nyligen presenterats:

NJA 1978 s. 301: Det rörde sig här om ett fastighetsköp där tvisten grundade sig i vattnets kvalité. Säljaren hade uttalat att vattnet var "utmärkt" eller "friskt och kallt". HD ansåg att säljaren inte var kunde hållas ansvarig eftersom köparen under besiktningen med lätthet kunnat kontrollera vattnets kvalité.

Visserligen rörde det sig om en överlåtelse av fast egendom, vilket innebär att köparen har en absolut undersökningsplikt enligt jordabalken. Det torde emellertid ändå vara möjligt att dra analogier till köparens undersökning av företag enligt köplagen för att få en uppfattning om hur långtgående en sådan kan komma att vara.

6.3.1.1 Slutsats

Av den redogörelse som lämnats ovan kan kortfattat fastslås att en köpare i regel är ursäktad att undersöka de delar säljarens garantier och enuntiationer omfattar, förutsatt att dessa är

¹¹⁰ Karlgren, s. 126 och Grauers, s. 138.

¹¹¹ Prop. 1988/89:76, s. 94.

tillräckligt tydliga och preciserade så att en uppmaning om att undersöka inte kan påverka undersökningens omfattning. Bedömningen av omfattningen kan således komma att bestå i att analysera en lämnad garantis eller uppmanings konkretion och bestämdhet, vidare kan också säljarens beteende spela in i denna bedömning.

6.3.2 Svårundersökt överlåtelseobjekt

Varje företagsförvärv är unikt och det kan förekomma omständigheter i överlåtelsebolaget eller i förvärvsprocessen som försätter någon part i en annorlunda eller svår position. Ett exempel är att den informationsmängd en köpare kan erhålla från säljaren motsvarar stora mängder materiel där tillhandahållandet av detta är begränsad till viss tid. Därmed är köparens undersökningsplikt beroende av om det enskilda köpeobjektet är svårt eller lätt att undersöka.¹¹² Således kan undersökningens svårighetsgrad tas med i bedömningen av vad en köpare ”borde ha märkt” enligt 20 § Köplagen.

Formuleringen ”borde ha märkt” i 20 § 2 st. köplagen innebär att köparens undersökningsplikt inte är lika långtgående vid en svårundersökt köpobjekt som vid en lättundersökt köpobjekt.¹¹³ Det finns således inget strängt krav på att köpare ”borde” upptäckt omständigheter som är svåra att upptäcka i samma utsträckning som omständigheter som är lätta att upptäcka.

Det finns ett illustrativt rättsfall över köparens undersökningsplikt från 1976, detta rör visserligen ett fastighetsköp men torde ändå ge uttryck för allmänna köprättsliga regler beträffande en köparens undersökningsplikt.

NJA 1979 s. 790: En fastighetsköpare upptäckte att avloppsanläggningen inte fungerade tillfredställande. Felet grundade sig i att sjunkbrunnen var underdimensionerad. HD klargjorde att köparen inte behöver undersöka förhållanden som medför för stora fysiska ingrepp samt att någon undersökningsplikt inte förelåg i detta avseende då det inte förekommit någon särskild anledning att undersöka avloppsanläggningen närmare.

6.3.3 Bolagets räkenskaper

Vid värderingen spelar bolagets räkenskaper en avgörande roll, köparen lägger vanligen räkenskaperna till grund för sin värdering. Som tidigare nämnts ingår det i regel vissa

¹¹² Ramberg 294, Hultmark 179, och Prop. 1988/89:76, s. 94.

¹¹³ Prop. 1988/89:76, s. 94.

garantier i överlåtelseavtalet.¹¹⁴ En utav dessa är garantin till att räkenskaperna är upprättade i enlighet med aktiebolagslagens och bokföringslagens bestämmelser, samt är i överensstämmelse med god redovisningssed.¹¹⁵ Således kan köparen förutsätta att redovisningen skett i enlighet med god redovisningssed. Detta innebär dock inte att säljaren alltid har ett felansvar om det föreligger felaktigheter i räkenskaperna. Om köparen uppmanats av säljaren att undersöka eller om säljaren förevisat bolagets redovisning för köparen och köparen underlåter att undersöka, riskerar denne att inte kunna åberopa fel som skulle ha upptäckts vid en sådan undersökning.¹¹⁶ Som en konsekvens härav reduceras också säljarens ansvar om köparen bort fatta misstankar om att redovisningen är bristfällig eller felaktig men inte undersökt det vidare. Begreppet god redovisningssed är dock inte helt tydligt. Enligt Johansson torde det krävas att köparen går utöver redovisningsmaterialet vid sin undersökning. De tillgångar och skulder som beskrivs i redovisningsmaterialet bör närmare undersökas.¹¹⁷ Köparen skall på detta sätt kontrollera huruvida säljaren värderat tillgångarna på rätt sätt. Därmed kan inte köparen underlåta att undersöka tillhandahållna eller uppmanade räkenskaper bara för att de förutsätts vara upprättade i enlighet med god redovisningssed.

Det skall emellertid poängteras att undersökningspliktens omfattning i denna del naturligtvis är helt beroende av i vilken utsträckning som köparen har medgivit insyn i bolagets räkenskaper.

Som tidigare nämnts i inledningen till detta avsnitt, 6.6, måste hänsyn tas till de praktiska svårigheter en undersökning innebär. Detta blir främst aktuellt då köparen uppmanats att granska mycket stora delar av bolagets fysiska tillgångar. Här kan även tidsaspekten spela in, dvs. omfattningen av dennes undersökningsplikt kan vara beroende av hur lång tid köparen haft på sig för att undersöka materialet. Beroende på de fysiska tillgångarnas mängd och art kan eventuellt stickprovsundersökningar ses som en fullgod undersökning. Det går således inte att göra samma bedömning av undersökningsplikten som när enskilda tillgångar avyttras.¹¹⁸

¹¹⁴ Se avsnitt 6.3.1 ovan.

¹¹⁵ Johansson, s. 86.

¹¹⁶ Detsamma gäller naturligtvis också om någon av de övriga punkter som utlöser undersökningsplikten, som nämns i avsnitt 6.2, aktualiseras.

¹¹⁷ Johansson, s. 101 och 104.

¹¹⁸ Johansson, s. 102.

Vid värdering av immateriella tillgångar torde dock en stickprovsundersökning inte vara godtagbar såsom fullgod undersökning. Dessa tillgångar, exempelvis patent, är av heterogen karaktär och representerar oftast ett högt värde, såväl för marknaden som för företaget. Det kan därför rimligen ställas höga krav på köparens undersökning av dessa tillgångar.

6.3.3.1 Budget och prognoser

En prognos eller budget utgörs normalt av rena spekulationer om den framtida utvecklingen som i sin tur kan vara beroende av externa förändringar och händelser. Således kan det vara svårt att få detta material att helt överensstämma med verkligheten och dess utveckling. Frågan om huruvida sådana uppgifter skall kunna utlösa säljarens felansvar är knapphändigt behandlade i doktrin och praxis. Den tidigare refererade skiljedomen ger dock lite vägledning.¹¹⁹

Skiljedom 1986: Samtliga aktier i ett bolag hade överlåtits och substansvärderats. Efter förvärvet visade det sig att de resultatrapporter som säljaren lämnat var felaktiga och att resultatutvecklingen var sämre än väntat. Nämnden menade att säljaren inte kunde åläggas ett ansvar för att det faktiska utfallet visar sig understiga det beräknade, men de menade vidare att säljaren inte är helt fri från ansvar vad gäller uppgifter i prognoser och budget. Om garantier finns eller om de sakuppgifter som legat till grund för prognoser eller budget är felaktiga kan säljarens felansvar aktualiseras.

Slutsatsen av skiljedomen torde därmed vara att säljaren bär ansvaret för riktigheten i de uppgifter som ligger till grund för budget eller prognoser. Säljaren bär emellertid inget ansvar för de slutsatser som kan dras av dessa uppgifter avseende framtiden. Följaktligen måste köparen, om ingen garanti lämnats, företa en egen undersökning för att söka fastställa den förväntade resultatutvecklingen. Skulle emellertid säljaren medvetet vilseleda köparen medges naturligtvis undantag från köparens möjligheter att inte göra gällande fel i denna del.

6.3.4 Rådighetsfel

Rådighetsfel är sådana fel som beror på att det finns eller saknas myndighetsbeslut som inskränker den nya ägarens förfogandemöjligheter över förvärvsobjektet. Doktrin ger uttryck för en viss osäkerhet huruvida rådighetsfelen faller inom köparens undersökningsplikt enligt köplagen.¹²⁰ Köplagen tar endast sikte på faktiska fel enligt 17-21 §§ och rättsliga fel enligt

¹¹⁹ Årsskrift från Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut, svensk och internationell skiljedom, 1986, s. 47ff.

¹²⁰ Hultmark, s. 180, Hellner/Ramberg, s. 171 och Ramberg, s. 355 f.

41 §. Ett resonemang utifrån 17 § 2 st. 1-2 p. köplagen om ändamålsfel kan användas som stöd för att rådighetsfel skall anses falla inom köplagens tillämpningsområde.¹²¹ Det går enligt denna att hävda att ett företag måste kunna ändvändas för det ändamål köparen avsett, erforderliga myndighetstillstånd får inte begränsa ändamålet med förvärvet. Samtliga variabler som påverkar bolagets, och därmed aktiens, avkastning och substans måste bedömas vid ett företagsförvärv. Skulle vissa nödvändiga tillstånd saknas torde detta konstituera ett fel eftersom aktiernas abstrakta egenskaper påverkas. Således torde det kunna fastslås att rådighetsfelen omfattas av köparens undersökningsplikt och därmed också säljarens felansvar. Sannolikt bör dock rådighetsfel generellt vara av sådan art att en köpare borde upptäcka dessa vid en undersökning enligt 20 § 2 st. köplagen.

6.3.5 Köparens kunskaper

Den fråga som här kommer att utredas är i vilken omfattning en köparens sakkunskap inverkar på dennes undersökningsplikt och därmed på köparens möjligheter att göra gällande eventuella fel. Vikten kommer främst att läggas på huruvida bedömningen av köparens sakkunskap skall vara objektiv eller subjektiv.

Ett objektivt synsätt innebär att det ställs ett objektivt krav på undersökningens omfattning. Således måste en köpare som inte besitter kunskaperna för att uppfylla det objektiva kravet anlita en sakkunnig för att bibehålla sin rätt att åberopa fel. En subjektiv bedömning tar istället sikte på köparens individuella sakkunskap när undersökningens omfattning skall bestämmas. I det senare fallet ställs därmed ett högre krav på en sakkunnig köpare än en okunnig sådan. Säljaren tar härmed en större risk om han säljer till en okunnig köpare.¹²²

Köplagen ger inte svar på denna fråga, dvs. om en objektiv eller subjektiv bedömning skall göras. 20 § köplagen belyser endast vad köparen ”borde ha märkt”. Enligt motiven till köplagen skall viss hänsyn tas till köparens individuella kunskap, där bedömningen skall ske med utgångspunkt i den grad av omsorg som kan krävas av en person i köparens ställning.¹²³ Även doktrinen ger indikationer på att köparens individuella kunskaper skall vägas in i

¹²¹ Ramberg, s. 256.

¹²² Hultmark, s. 183 och Almén, s. 644.

¹²³ Prop. 1988/89:76, s. 93f. och Ramberg, s. 294f.

bedömningen av vad köparen ”borde ha märkt”.¹²⁴ Frågan är dock i vilken utsträckning hänsyn skall tas till köparens kunskaper. I det följande kommer området praxis och doktrin studeras närmare.

I tidigare citerat rättsfall NJA 1974 A 4 rörde det sig om en försäljning av en mindre åkerirörelse. Majoriteten ansåg att någon generell förpliktelse att undersöka inte förelåg när säljaren inte lämnat någon anmaning härom, de tog inte ställning till frågan huruvida köparens sakkunskaper skall spela in vid bedömningen av undersökningspliktens omfattning. Minoriteten gjorde emellertid ett intressant uttalande. De ansåg att det förelåg en undersökningsplikt för köparen trots att ingen anmaning härom lämnats från säljaren. Anledningen var att de inte ansåg att en köpare skall kunna fritas från undersökningsplikten på grund av att denne saknat förmågan att bedöma bolagets bokföring. Köparen bör vid sådana omfattande och betydelsefulla företagsförvärv företa en undersökning av ekonomins aktuella delar för att kunna åberopa brister i lönsamheten. Har köparen saknat en sådan förmåga, skulle sakkunnig hjälp anlitas.

Hultmark är av den uppfattningen att en köpare kan förringa betydelsen av det han observerar om han saknar den rätta kunskapen.¹²⁵ Det krävs dock inte bara att en köparen haft kännedom om den aktuella omständigheten för att förlora möjligheten att göra gällande fel, det krävs också att han haft kännedom om dess betydelse.¹²⁶ På detta vis kan en köparens kunskaper få betydelse och torde innebära att en köpare med mindre kunskaper bedöms mildare än en köpare med stora kunskaper. Hultmark menar dock att något strikt subjektiv bedömning inte är möjlig, utan det måste finnas en objektiv minimnivå för att undanröja att helt okunniga köpare skall ges stora möjligheter att påtala felaktigheter på grund av dennes okunskap.¹²⁷ Hon är emellertid restriktiv till en alltför sträng inställning till att köparen skall besitta stora kunskaper eller att alltid anlita extern expertis. I detta sammanhang måste kostnaden för att inhämta kunskapen beaktas i relation till köpeskillningens storlek, kostnaden måste vara proportionerlig.

6.3.5.1 Slutsats

Av ovan framgår att rättsläget är oklart i denna fråga. Det tycks ändå kunna skönjas att en viss objektiv minimnivå måste uppställas på köparens undersökning och dennes kunskaper. Med tanke på att det rör sig om ett företagsförvärv, vilket vanligen är en omfattande och komplex operation, torde minimnivån vara relativt hög. Företagsförvärv är nästan uteslutande av

¹²⁴ Hultmark, s. 183 och Almén, s. 644. I rättsfall NJA 1935 s. 57 tycks N Rev ha fäst avseende vid köparens oerfarenhet vid affärer.

¹²⁵ Hultmark, s. 184.

¹²⁶ Prop. 1988/89:76, s. 93.

¹²⁷ Hultmark, s. 184.

kommersiell karaktär där köparna normalt är väl insatta i förfarandet, vilket också talar för en objektiv miniminivå. Säljaren torde ändå ansvara för dolda fel, som kräver en mer omfattande undersökning för att upptäckas. Miniminivån får inte läggas för högt där det som utgångspunkt ställs en för hög nivå på köparens undersökning. Jag finner att det bör föreligga en miniminivå, men att denna och den slutliga bedömningsnivån skall kunna justeras beroende på de enskilda omständigheterna i ett aktuellt förvärv. Det bör exempelvis ställas högre utgångskrav på en köparens undersökning vid förvärv av exempelvis marknadsnoterade bolag än vid ett förvärv av mindre enmans- eller familjeföretag. Slutligen kan också konstateras att en köparens sakkunskaper kan spela in i bedömningen, vilka kan påverka undersökningsplikten i såväl en mildrande som skärpande riktning.

6.3.6 Parternas relation

Enligt Hultmark och Wetterstein kan parternas relation till varandra ha betydelse för undersökningsplikten.¹²⁸ Vanligen föreligger ingen befogad anledning för en part att misstänka att fel föreligger i köpobjektet när denne har goda skäl till att fästa tillit till den motstående parten.

I det norska rättsfallet NRt 1935 s. 1079 påverkade parternas nära relation bedömningen av undersökningsplikten. Trots köparens brustit i sin undersökningsplikt kunde denne ändå utlösa säljarens felansvar på grund av den nära relation parterna ansågs ha.

6.3.7 Tidsfaktorer

Vid bedömningen av köparens undersökningsplikt skall också, som jag tidigare berört, tidsaspekterna för undersökningen vägas in. Vanligen ger säljaren köparen möjlighet att undersöka företaget under en viss tidsrymd. Denna brukar normalt innebära en stor tidspress för köparen.

Det går inte att kräva en grundlig och heltäckande undersökning för en köpare som inte har tillräckligt med tid på sig. En köpare kan i de fall tiden är alltför knapphändig ändå åberopa fel, trots säljarens anmaningar.¹²⁹ I de fall köparen själv orsakat tidspressen begränsas inte undersökningsplikten. Det som är svårt att svara på i sammanhanget är vilken tidsrymd som skall föranleda en begränsad undersökning. Här måste en särskild bedömning göras i varje

¹²⁸ Hultmark, s. 189 och Wetterstein, s. 247.

¹²⁹ Johansson, s. 105.

enskilt fall. Sammantaget kan således tidsfaktorerna påverka bedömningen huruvida omfattande en undersökning skall vara för att köparen skall kunna göra gällande fel.

6.4 Allmänna slutsatser om köparens undersökningsplikt

En ordentlig undersökning, eller due diligence, av bolaget och dess underliggande verksamhet företas normalt av en köpare för att kunna göra en korrekt värdering. Den undersökningsplikt som köparen kan komma att drabbas av aktualiseras främst då säljaren uppmanat köparen att undersöka, antingen uttryckligen eller genom att hålla bolaget tillgängligt för köparen, samt då köparen på eget initiativ vidtagit en undersökning av bolaget. En företagen due diligence faller således in under 20 § köplagen.

För att fastställa en parts risksfär får hänsyn tas till ett flertal faktorer som exempelvis lämnade garantier och upplysningar, avtalade friskrivningar och undersökning. Parterna kan tack vare köplagens dispositiva karaktär bestämma deras risker i överlåtelseavtalet. Detta görs främst genom garantier och företagsbesiktning. Vad köparen med fog kunnat förutsätta vid sin undersökning bestäms i stora delar av säljarens lämnade garantier och upplysningar. De egenskaper ett bolag har och som köparen har kännedom eller borde ha haft kännedom om faller således inom dennes risksfär. Detta innebär i sin tur att en företagen due diligence kan komma att påverka det riskförhållande som finns mellan parterna, oftast genom att säljarens risksfär reduceras på köparens bekostnad. Eftersom en due diligence generellt sett är mer omfattande än den undersökningsplikt som stipuleras i 20 § köplagen innebär detta också att köparens risksfär allmänt sett blir större och säljarens mindre.

Det bör undvikas att se köparens undersökningsplikt i motsatsförhållande till säljarens upplysningar. Det är praktiskt eftersträvansvärt att se dem som varandras komplement. Detta för att på ett bra och smidigt sätt kunna identifiera riskerna med transaktionen och tydliggöra parternas rättsförhållande. En due diligence torde med största sannolikhet medföra att potentiella tvistemöjligheter kan komma fram och behandlas innan avtalets sluta. På detta sätt skall köparens företagsbesiktning och säljarens upplysningar användas för att skapa ett så förutsägbart rättsförhållande mellan parterna som möjligt.

7 SLUTSATS

Denna framställning redogör för de förpliktelser parterna har i samband med ett företagsförvärv. Av redogörelsen kan utläsas att de rättsliga konsekvenserna oftast besvaras genom att analysera säljarens upplysningar i förhållande till köparens undersökning.

Uppsatsens första huvuddel behandlade frågan om vilken lag som skall anses vara tillämplig vid ett företagsförvärv. Av den praxis och doktrin som återfunnits fastslogs att köplagen med största sannolikhet är den lag som är mest tillämplig på ifrågavarande situation. Alternativet skulle vara att tillämpa 9 § 2 st. skuldebrevslagen. I likhet med doktrin finner jag dock att denna främst kan aktualiseras vid mindre aktieförvärv. Eftersom felreglerna i skuldebrevslagen är betydligt mildare mot säljarens felansvar och att en aktie närmast är att jämföra med lös egendom istället för en fordran i form av ett skuldebrev, torde köplagen vara att föredra. Företagsförvärv är trots allt av en sådan omfattning och betydelse för en inblandad part att ett tydligt och relativt strängt felansvar torde förordas.

Det går dock att ställa sig frågan om det inte borde rekommenderas en lagändring som just avser företagsförvärv. Med tanke på att såväl köplagen som skuldebrevslagen framstår som något föråldrade vid överlåtelser av aktier kan den faktiska tillämpningen innebära svårigheter. Köplagens ursprungliga tillämpningsområde tycks inte ha inriktat sig till att behandla företagsförvärv. I och med den osäkerhet som råder på området vore det att föredra en lagändring som tydliggör vad som skall vara gällande för att nå den förutsägbarhet som eftersträvas. Mitt förslag är att införa en ny paragraf i anslutning till 20 § köplagen som mer tydligt ger uttryck för undersökningens omfattning för att kunna göra gällande fel vid företagsförvärv.

Förfarandet med en due diligence har fått en allt bredare och viktigare plats i förvärvsprocessen. Detta eftersom företagsförvärv med tiden inneburit ett allt större risktagande, komplexitet och större krav på specialistkunskaper. Den etablering som skett inom näringslivet med förfarandet due diligence talar för att förvärvsprocesserna blivit mer formella och enhetliga. Vad detta kommer att innebära i framtiden är svårt att förutse, men det finns en möjlighet att köplagens regler blir mindre relevanta och att köparen får en tydlig implicit undersökningsplikt. Man kan dock fråga sig vilken egentlig betydelse köplagens

regler har redan idag. Köplagen är dispositiv, vilket ger parterna möjlighet att frångå lagens bestämmelser. Med tanke på den omfattande avtalsförhandling och reglering, där köplagen avtals bort, som föregår ett företagsförvärv blir frågan om tillämplig lag främst av teoretisk betydelse. Det skall dock poängteras att köplagen i praktiken ofta ligger till grund för parternas avtal. Vidare kan köplagen komma att aktualiseras i de fall parternas avtal inte ger svar på en fråga eller vid oklarheter. Parterna bör därför försöka att eftersträva konkreta avtalsbestämmelser där deras avsikter tydligt framgår. Den eventuella praktiska betydelse köplagen skulle kunna ha är att en part kan utnyttja sitt kunskapsövertag av de rättsliga förutsättningarna vid förhandlingsbordet. Genom att en part är väl insatt i de rättsliga förutsättningarna kan denne vid utformningen av avtalet påverka den andra parten att få ett mer gynnsamt avtal i önskade delar.

Som tidigare har fastslagits faller en due diligence in under 20 § köplagen och ger således köparen möjlighet att på så sätt uppfylla sin undersökningsplikt. Den främsta rättsliga konsekvens av en genomförd undersökning är att säljarens felansvar kan bli begränsat. Detta genom att de avvikelser som köparen varit i ond tro om eller som han borde ha varit i ond tro om vid en sådan undersökning inte kan påtalas av köparen. Vidare torde en due diligence innebära än längre begränsningar i säljarens felansvar och köparens möjligheter att åberopa fel. Detta har sin grund i att en due diligence generellt sett är betydligt mer omfattande än den lagstadgade undersökningsplikten i 20 § köplagen. De riskfördelningsåtgärder som uppsatsen främst aktualiserat är köparens undersökning kontra säljarens upplysningar. Säljaren bär ansvaret för riktigheten i de lämnade upplysningarna medan köparen som sagt svarar för att han har vetskap om de omständigheter han upptäckt eller borde ha upptäckt vid en undersökning av bolaget. Den slutsats man kan dra av dessa riskfördelningsåtgärder är att de torde utgöra varandras komplement snarare än att utesluta varandras tillämplighet. Denna slutsats grundar jag i att en due diligence bör betraktas som ett system för riskidentifiering, vilket i förlängningen skall användas i överlåtelseavtalet för att fastställa den slutliga riskfördelningen. Det finns dock en situation som kan komma att ifrågasätta denna slutsats. Det är då en köpare vidtar en undersökning för en del som säljaren garanterat. Köparen bör här ha i åtanke att när det rör sig om situationer där säljaren lämnar allmänna eller vaga garantier och/eller en preciserad uppmaning att undersöka en garanterad del, finns det risk att köparens möjlighet att påtala fel reduceras. Det skall dock nämnas att en preciserad garanti i regel inte kan neutraliseras av en vidtagen undersökning av den garanterade delen.

Sammanfattningsvis kan sägas att det torde ligga i bägge parterers intresse att en väl genomförd due diligence företas eftersom parterna på så sätt reducerar risken för rättsliga efterspel. Genom att med hjälp av en due diligence hitta de omständigheter som potentiellt skulle kunna leda till en rättslig tvist skapas istället möjlighet för parterna att få dessa omständigheter behandlade vid förhandlingsbordet innan avtalets fullbordande. Men icke desto mindre är det också viktigt att säljaren bistår med riktiga och relevanta upplysningar för att främja ett effektivt och önskvärt resursutbyte ur ett rättsekonomiskt perspektiv.

8 KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Almén Tore, *Om köp och byte av lös egendom*. Kommentrar till lagen den 20 juni 1905, 4 delvis omarb. Uppl. ombesörjd av Rudolf Eklund, Stockholm 1960. [cit. Almén]
- Grauers Folke, *Fastighetsköp*, 15:e uppl., Juristförlaget i Lund, Lund 2001. [cit. Grauers]
- Grauers Folke, *Fel i sålt skepp*, Gothenburg Esselte studium, Göteborg 1980. [cit. Grauers, Fel i sålt skepp]
- Heinstedt Magnus, *Hur man säljer företaget – handbok för företagare*, Förvärv & Fusioner förlag, 1994. [cit. Heinstedt]
- Hellner Jan/Ramberg Jan, *Speciell avtalsrätt I – Köprätt*, 2:a upplagan, Juristförlaget, Stockholm, 1991. [cit. Hellner/Ramberg]
- Hellner Jan, *Speciell avtalsrätt II – Kontraktsrätt*, 1 häftet, 2 uppl, Juristförlaget, Stockholm, 1996. [cit. Hellner, 1 häftet]
- Hellner Jan, *Speciell avtalsrätt II – Kontraktsrätt*, 2 häftet, Juristförlaget, Stockholm, 1993. [cit. Hellner, 2 häftet]
- Hultmark Christina, *Kontraktsbrott vid köp av aktie*, Juristförlaget JF AB, Stockholm, 1992, [cit. Hultmark]
- Håstad Torgny, *Den nya köprätten*, 4:e uppl., Iustus Förlag AB, Uppsala 1998. [cit. Håstad]
- Karnell Gunnar, *Om värdefel av rörelsedrivande aktiebolag*, Festskrift till Knut Rodhe, Pa Norstedts & Söners förlag, Stockholm, 1976. [cit. Karnell]
- Knabe, Anders, *Företagsöverlåtelser, en probleminventering*, Juristförlaget, Stockholm 1989. [cit. Knabe]
- Lindskog Stefan, *Preskription*, Stockholm, 1990. [cit. Lindskog]
- Lindskog Stefan, *Om tolkning av balansräkningsgaranti vid aktiebolagsöverlåtelse*, Festskrift till Kurt Grönfors, 1991, s. 305 ff. [cit. Lindskog, Festskrift till Grönfors]
- Lundmark Thorsten, *Friskrivningsklausuler – Giltighet och räckvidd, särskilt om friskrivning i kommersiella avtal om lös egendom*, Iustus, Uppsala, 1996. [cit. Lundmark]

- Malmström Åke, Agell Anders, *Civilrätt*, 17:e uppl, Liber Ekonomi, Malmö 2001. [cit. Malmström & Agell]
- Ramberg Jan/Ramberg Christina, *Allmän avtalsrätt*, 6:e uppl, Norstedts, Stockholm 2002. [cit. Ramberg/Ramberg]
- Ramberg Jan, *Köplagen*, Fritzez förlag, Göteborg 1995. [cit. Ramberg]
- Rodhe Knut, *Obligationsrätt*, Norstedts, Lund 1956. [cit. Rodhe]
- Sandström Torsten, *Svensk Aktiebolagsrätt*, Norstedts, 2005. [cit. Sandström]
- Sevenius Robert, *Företagsförvärv – en introduktion*, Studentlitteratur, Lund, 2003. [cit. Sevenius]
- Sevenius Robert, *Är det rätt att göra Due Diligence?*, Balans nr 5, 2002. [cit. Sevenius, 2002]
- Thorell, Per, *Företagens redovisning*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 1999. [cit. Thorell]
- Wetterstein Peter, *Säljarens garantiutfästelser vid lösöreköp: Särskilt med beaktande av köparens befogenheter vid faktiskt fel i köpgodset*, Åbo 1982. [cit. Wetterstein]
- Öhrings PricewaterhouseCoopers, *Företagsvärdering – översikt av området baserat på erfarenhet*, Öhrings PricewaterhouseCoopers Gruppen AB, 2005. [cit. Öhrings PricewaterhouseCoopers]

Periodiskt tryck

- Håstad Torgny, *Säljarens upplysningsplikt*, JT 1992/93 s. 607. [cit. Håstad, 1992]
- Johansson Anders, *Undersökningsplikt vid aktiebolagsförvärv*, - Frågor beträffande köplagens tillämpning vid förvärv av aktiebolag, SvJT 1990, s. 81-110. [cit. Johansson]
- Karlgren Hjalmar, *Utfästelse och enuntiation*, SvJT 1970, s. 126-132. [cit. Karlgren]
- Martinsson Claes, *Säljarens upplysningsplikt – en fråga om att gå över ån efter vatten?*, JT 1992/93 s. 436-455. [cit. Martinsson]
- Sacklén Mats, *Om felansvaret vid aktieköp*, SvJT 1993, s. 812-853. [cit. Sacklén]
- Åhman Ola, *Betydelseprövningen vid företagsöverlåtelser*, SvJT 1990, s. 479-491. [cit. Åhman]

Offentligt Tryck

Prop. 1988/89:76, Ny köplag.

Rättsfallsförteckning

NJA

NJA 1935 s. 57

NJA 1952 s. 184

NJA 1961 s. 330

NJA 1974 A 4

NJA 1976 s. 341

NJA 1976 s. 431

NJA 1978 s. 301

NJA 1979 s. 790

NJA 1983 s. 808

NJA 1985 s. 871

NJA 1991 s. 808

Skiljedom

Stockholms handelskammarens skiljedomsinstitut, Årsskrift 1986, s. 47.

Norskt rättsfall

NRt 1935 s. 1079